

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra nederlandistiky

Studijní rok 2015/2016



**COLLABORATIE MET NAZI-DUITSLAND
IN SLOWAKIJE EN BELGIË**

Collaboration with Nazi Germany in Slovakia and Belgium

Kolaborace s Německou říši na Slovensku a v Belgii

Bakalářská práce

Praktická nizozemská filologie

Veronika Barčáková

Vedoucí práce: **Drs. Bas Hamers, M.A.**

OLOMOUC 2016

VERKLARING

Ik verklaar dat ik mijn bachelorscriptie zelfstandig geschreven heb en alle vakliteratuur en bronnen die ik gebruikt heb in de literatuurlijst heb vermeld.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 3. května 2016

Veronika Barčáková

DANKBETUIGING

Ik wil graag van harte mijn dank betuigen aan mijn begeleider, Bas Hamers, voor zijn waardevolle adviezen en opmerkingen die mij hebben geholpen tijdens de bewerking van mijn bachelorscriptie.

INHOUD

INLEIDING.....	5
1. VOORROORLOGSE SITUATIE	7
1.1. VOORROORLOGSE SITUATIE IN SLOWAKIJE	7
1.1.1. POLITIEKE SITUATIE	7
1.1.2. ECONOMISCHE SITUATIE	8
1.1.3. INTERNATIONALE BETREKKINGEN	9
1.2. VOORROORLOGSE SITUATIE IN BELGIË	11
1.2.1. POLITIEKE SITUATIE	12
1.2.2. ECONOMISCHE SITUATIE	13
1.2.3. INTERNATIONALE BETREKKINGEN	13
2. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE	15
2.1. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE IN SLOWAKIJE.....	15
2.2. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE IN BELGIË	16
3. COLLABORATIE IN SLOWAKIJE	18
3.1. MILITAIRE COLLABORATIE	18
3.2. COLLABORATIE BIJ JODENVERVOLGING	19
3.3. POLITIEKE COLLABORATIE.....	20
3.4. ECONOMISCHE COLLABORATIE.....	20
3.5. COLLABORATIE IN CULTUREEL LEVEN.....	23
3.6. HET VERZET EN HET EIND VAN COLLABORATIE	25
4. COLLABORATIE IN BELGIË	28
4.1. MILITAIRE COLLABORATIE	28
4.2. COLLABORATIE BIJ JODENVERVOLGING	28
4.3. POLITIEKE COLLABORATIE.....	29
4.3.1. POLITIEKE COLLABORATIE IN VLAANDEREN.....	31
4.3.2. POLITIEKE COLLABORATIE IN WALLONIË.....	31
4.4. ECONOMISCHE COLLABORATIE.....	31
4.5. COLLABORATIE IN CULTUREEL LEVEN.....	33
4.6. HET VERZET EN HET EIND VAN COLLABORATIE.....	36
5. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE.....	38
5.1. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE IN SLOWAKIJE	38
5.2. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE IN BELGIË.....	38
6. VERGELIJKING VAN DE COLLABORATIE IN SLOWAKIJE EN BELGIË	40

CONCLUSIE.....	45
ENGLISH ABRIDGEMENT	46
RESUMÉ V ČEŠTINĚ.....	47
BIBLIOGRAFIE	48
LITERATUURLIJST:	48
INTERNETBRONNEN:.....	50
ANOTACE	51

INLEIDING

Collaboratie betekent in het algemeen samenwerking met de vijand. Tijdens de Tweede Wereldoorlog betekende het samenwerking met Nazi-Duitsland en het had enkele vormen. Het was of vrijwillig op grond van internationale overeenkomsten of onder dwang na militaire bezetting.

Het concept van collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog kreeg een sterk negatieve betekenis. De Eerste Slowaakse Republiek en België worden tot op de dag van vandaag vaak geconfronteerd met het feit dat ze met Nazi-Duitsland collaboreerden. Geschiedenis is echter niet alleen zwart en wit. Er waren meer factoren die deze twee landen tot collaboratie leidden. De manieren van collaboratie waren ook niet eenvoudig. Soms ging het om het principe van het minste kwaad, soms eigengewin. Niet alle vormen van collaboratie waren vrijwillig, maar aan de andere kant waren sommige dat wel. Daarover en meer wordt in deze scriptie geschreven.

Het hoofddoel van deze scriptie is om over de collaboratie in België en Slowakije een volledig beeld te scheppen. Het beschrijft de belangrijkste gebeurtenissen voor, tijdens en kort na de collaboratie. De hele scriptie bestaat uit zes hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk gaat over de vooroorlogse situatie in beide landen. Het bevat drie subhoofdstukken over de politieke en economische situatie en over de internationale betrekkingen van deze landen.

In het tweede hoofdstuk wordt het begin van de collaboratie beschreven. Dit hoofdstuk is ook verdeeld in twee stukken, één over de gebeurtenissen in Slowakije en het tweede over België.

Het derde en vierde hoofdstuk zijn de belangrijkste. Ze behandelen de tijd van de collaboratie. Het derde hoofdstuk gaat over de collaboratie in Slowakije en het vierde over de collaboratie in België. Over elk land zijn er zes subhoofdstukken geschreven. Deze beschrijven de manieren van collaboratie, namelijk militaire, politieke en economische collaboratie. Verder wordt de samenwerking bij de Jodenvervolging en

collaboratie in het cultureel leven beschreven. Het laatste deel in beide hoofdstukken behandelt het verzet en het eind van de collaboratie. In het vierde hoofdstuk wordt bij politieke collaboratie ook onderscheid gemaakt tussen Vlaanderen en Wallonië.

In het vijfde hoofdstuk worden kort de gevolgen van de collaboratie in beide landen beschreven.

Het laatste hoofdstuk bevat een beknopte vergelijking tussen de situatie in Slowakije en België. Het bespreekt de verschillen en gelijkenissen van de collaboratie in deze twee landen.

1. VOORROLOGSE SITUATIE

De vooroorlogse situatie in Europa werd door veel gebeurtenissen beïnvloed. Na de Eerste Wereldoorlog ontstonden nieuwe staten zoals Tsjechoslowakije en bijna alle landen bevonden zich in een periode van heropbouw. In de jaren twintig waren bijna alle Europese landen welvarend, maar dit veranderde aan het eind van dit decennium toen de Grote Depressie begon. De volgende periode werd sterk gemarkeerd door de economische crisis en de groei van extremistische linkse en rechtse partijen.

1.1. VOORROLOGSE SITUATIE IN SLOWAKIJE

De gebeurtenissen na de Eerste Wereldoorlog in Slowakije waren van groot belang voor het voortbestaan van de Slowaken als natie. Samen met de Tsjechen werd de Eerste Republiek gevormd. Het was een periode van economische en politieke ontwikkeling maar na verloop van tijd ontstond er onevenwichtigheid tussen de Slowaken en Tsjechen. In de Tsjechoslowaakse republiek woonden ook talrijke andere nationale minderheden en dat veroorzaakte een grote politieke instabiliteit, die tot de splitsing van de republiek leidde.

1.1.1. POLITIEKE SITUATIE

Op 30 oktober 1918 wanneer de Slowaakse Nationaal Raad de Martin Declaratie ondertekende, sloot Slowakije zich bij de Tsjechoslowaakse Republiek aan. Deze republiek werd opgericht op democratische wijze. Het hoogste bestuursorgaan was de Nationale Vergadering. Het was samengesteld uit twee kamers: de Kamer van Afgevaardigden en de Senaat. De andere belangrijke positie in het bestuursstelsel van de republiek was die van de president. Hij werd door de Nationale Vergadering gekozen. Het derde en belangrijkste bestuursorgaan was de regering. Het was een korps van ministers met de Eerste Minister als leidende figuur.

De republiek had een sterk meerpartijstelsel. Er werden bijna dertig partijen opgericht. De belangrijkste waren de links georiënteerde Communistische Partij van Tsjechoslowakije (Koministická strana Československa) met de leider Klement Gottwald, de rechtse Agrarische Partij (Agrárna strana) met de Slowaakse vertegenwoordiger Milan Hodža. Andere belangrijke partijen waren de rechtse Tsjechoslowaakse Volkspartij (Československa strana lidová) en de linkse Tsjechoslowaakse Socialistische partij (Československá strana socialistická), die geen grote steun van de Slowaken had in tegenstelling tot de echte Slowaakse partijen als de

Slowaakse Nationale Partij (Slovenská národná strana), de Slowaakse Boerenpartij (Slovenská roľnícka strana) en de Slowaakse Volkspartij (Slovenská ľudová strana), die later naar Hlinka's Slowaakse Volkspartij (Hlinková slovenská ľudová strana) werd genoemd. Voornamelijk de SNS en HSLS vochten voor de Slowaakse rechten in de bestuursorganen, die Slowaken als een nationale minderheid zagen. Aan de andere kant beschouwden de Slowaken zich als gelijkgerechtigd met Tsjechen. Deze politieke onevenwichtigheid had zijn oorsprong al tijdens de Vredesconferentie van Parijs in 1919. Op deze conferentie werden internationale overeenkomsten betreffende de grenzen van Tsjechoslowakije ondertekend. Op het programma van de conferentie stond ook de kwestie van de Slowaakse autonomie in het kader van een nieuwe staat. Deze werd door de Tsjechoslowaakse delegatie, die vooral uit de Tsjechen bestond, nooit bediscussieerd. Toen Hodža als de vertegenwoordiger van de Slowaakse interesses kwam, was het Tsjechoslowaakse deel van de conferentie bijna gesloten. Na de conferentie werden de eerste wetgevende en uitvoerende organen gevormd met als enige Slowaak – Vavro Šrobár.

1.1.2. ECONOMISCHE SITUATIE

De Tsjechoslowaakse Republiek als geheel behoorde aan het eind van de jaren twintig tot de welvarende landen. De absolute omvang van de industriële productie per inwoner bracht de Tsjechoslowaakse Republiek op de 9e of 10e plaats op internationale schaal. Het Slowaakse aandeel in de industriële productie was slechts 8 %.¹ De belangrijkste industriële takken in Slowakije waren productie van cellulose, papierfabrieken en leerfabrieken. Andere takken waren levensmiddelenindustrie, houtindustrie, chemische industrie en verwerking van metaal. Ook de mijnbouw was belangrijk dankzij vindplaatsen van enkele speciale delfstoffen zoals kwikzilver, mangaan, lood, ijzer en zilver.

De Grote Depressie begon in Slowakije opvallend te zijn later dan in andere landen, in 1931, en eindigde daarom ook later. Tot 1930 werd alleen de export getroffen. De ernstige problemen ontstonden toen de crisis ook de binnenlandse markt had trof. Tijdens deze periode werden grote veranderingen in de industrie doorgevoerd. Vooral

¹ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.47. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

vanaf 1934 wanneer de staat meer begon te interveniëren in de economie. De bestuursorganen keurden meer conceptuele en toekomstgerichte maatregelen goed.

De nieuwe maatregelen die systematischer dan die voor 1934 waren, veroorzaakten een groei van de Slowaakse industrie. Belangrijke Tsjechische beleggers begonnen hun aandacht te geven aan Slowakije. Er werden nieuwe producten vervaardigd zoals elektrische machines, kabels, textiel, ethanol en suiker. Een van de redenen van de verbeterende situatie was ook dat Milan Hodža vanaf 1935 de Eerste Minister van de Tsjechoslowaakse republiek was. Hij was de eerste en de enige Slowaak op deze positie tijdens de twintigjarige periode van de republiek.

De landbouw in Slowakije had in de vooroorlogse tijd de belangrijkste economische positie. Meer dan de helft van de bevolking werkte in de landbouw.² Slowakije was het agrarische deel van Tsjechoslowakije. Uit geologisch gezichtspunt was dit niet logisch, omdat het grootste deel van de Slowaakse aarde uit podzol en andere onvruchtbare bodemtypen bestond. Ook de technische uitrusting was erg slecht in vergelijking met de Tsjechische landen. Ondanks deze feiten had Slowakije een groot aandeel in de landbouwproductie van de republiek. Slowakije produceerde 37.3 % van de tarwe, 40.7 % van de gerst en 86.4 % van het maïs.³

Op het gebied van de veeteelt waren rundvee, varkens, paarden en schapen het belangrijkste.

De slechte economische situatie was steeds vaker een reden om te emigreren. Tijdens de jaren twintig emigreerden ongeveer 250.000 mensen uit Slowakije naar andere landen zoals de Verenigde Staten en Canada maar ook naar Latijns-Amerika en Frankrijk en België.⁴ De meerderheid van deze mensen kwam nooit terug.

1.1.3. INTERNATIONALE BETREKKINGEN

De nationale minderheden in de Tsjechoslowaakse Republiek waren een groot probleem, vooral wat betreft de Duitse, Poolse en Hongaarse minderheden. Deze

² MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.50. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

³ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.51. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

⁴ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.51. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

hadden een grote steun in hun eigen landen. Hongarije wilde een Slowaaks deel op basis van historische achtergrond annexeren. Polen had drie hieronder genoemde varianten van een oplossing van de Slowaakse kwestie en de Duitse interesse in Sudetenland groeide uit tot een internationale kwestie.

Nazi-Duitsland zag in een splitsing van Tsjechoslowakije de gelegenheid om makkelijk naar het oosten door te breken. Dat zou een grote rol in de verdere militaire plannen spelen. In 1938 hadden ze geen speciale plannen met Slowakije. Nazi-Duitsland had verder een akkoord met Hongarije met de bedoeling om Slowakije te overheersen omdat dat een verzwakking van Tsjechoslowakije betekende.

De situatie in Sudetenland, een grensgebied van de Tsjechische landen waarvan de meeste inwoners de Duitse nationaliteit hadden, was zo kritiek dat de leiders van Engeland, Frankrijk, Italië en Nazi-Duitsland op 30 september 1938 het Verdrag van München sloten.⁵ Tijdens de Conferentie van München werd besloten dat Sudetenland aan Nazi-Duitsland toe zou komen. Deze beslissing was genomen zonder de vertegenwoordigers uit Tsjechoslowakije. De westerse grootmachten wilden door deze toegeving aan Hitler een andere oorlog voorkomen. Tsjechoslowakije besloot zich daarom neer te leggen bij deze beslissing. De regering trad vervolgens af. Slowakije, bedreigd door Hongarije en Polen verzocht de nieuwe Praagse regering om te helpen. Deze had er echter geen belangstelling voor. Daarom werd op 22 november 1938 in Žilina een wet betreffende de autonomie van Slowakije en Subkarpatisch Roethenië goedgekeurd. Deze wet is nu bekend als de declaratie van Žilina.⁶

Polen liet tijdens de politieke crisis in Tsjechoslowakije merken dat ze achter het idee van een autonoom Slowakije stonden. Dat had echter geen vriendelijke bedoelingen. Polen had namelijk drie varianten van een oplossing van de Slowaakse kwestie. In alle drie ging het om de Poolse controle of ten minste om hun invloed. De ene was de aansluiting bij Polen in de vorm van een federatie. De andere was het creëren van een bufferstaat onder Pools gezag. De derde mogelijkheid was het aansluiten bij Hongarije met de gedeeltelijke Slowaakse autonomie onder Poolse invloed op grond van de overeenkomsten tussen Polen en Hongarije. De andere reden waarom Polen Slowakije

⁵ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.62. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

⁶ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA, 1997. pp.64. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

een deel van Hongarije wilde maken, was dat ze bang voor Duitse invloed in Tsjecho-Slowakije waren. De laatste mogelijkheid werd samen met Hongarije in Warschau als de beste gekozen. Met een autonoom Slowakije, maar toch met oriëntatie op Praag was Polen niet tevreden. De Poolse regering begon enkele gebieden van Tsjecho-Slowakije op te eisen. De Tsjecho-Slowaakse regering stond daarop gebieden in Noord-Slowakije, vrijwillig af.

Voor het ontstaan van Tsjechoslowakije was het Slowaakse territorium een deel van Oostenrijk-Hongarije dus ook een deel van Hongarije. Dat was de hoofdreden waarom de Hongaarse regering voor de Tweede Wereldoorlog grote steun aan de Hongaarse minderheid in Tsjechoslowakije gaf. Ze wilden van Slowakije weer een deel van Hongarije maken. Ze hadden ook internationale steun op grond van overeenkomsten met Italië en Polen. De grote politieke druk resulteerde in De Eerste Scheidsrechterlijke Uitspraak van Wenen op 2 november 1938.^{7*} Als consequentie van deze uitspraak moest Slowakije een groot deel van zijn land aan Hongarije afstaan. Dat was echter niet alles. Hongarije had grotere ambities en daarom vond tussen 23 maart en 4 april 1939 een korte oorlog plaats. Deze oorlog werd in Slowakije de “Kleine oorlog” genoemd. In dit conflict verloor Slowakije nog andere delen van zijn land.

1.2. VOOROORLOGSE SITUATIE IN BELGIË

België werd sterk door de Eerste Wereldoorlog gemarkeerd. Dat bleek ook uit de richting bij de internationale politiek, die zo lang mogelijk neutraal was. De Belgische economische situatie in het interbellum was vergelijkbaar met de economische ontwikkeling in andere Europese landen. Tot de crisis groeide de economie wel, maar dan werd België sterk door de crisis getroffen. Er ontstond een politieke onevenwichtigheid tussen de twee delen van het land, Vlaanderen en Wallonië. Dit had invloed op de groei van nationale bewegingen en extremistische politieke partijen, die later aan de collaboratie deelnamen.

⁷ HETÉNYI, M. *SLOVENSKO- MAĎARSKÉ POMEDZIE V ROKOCH 1938 – 1945*.^{1^{te}} druk. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. pp.7 ISBN 978 – 80 – 8094 – 444 – 5. (mijn vertaling)

*Één van de twee overeenkomsten tussen Nazi-Duitsland en Italië betreffende de grenzen van verschillende gebieden in Centraal- en Oost-Europa zoals Slowakije, Polen, Hongarije en Roemenië.

1.2.1. POLITIEKE SITUATIE

België is vanaf 1830 een constitutionele volksmonarchie, dat betekent dat het staatshoofd de koning is. Tot de jaren zeventig van de 20^e eeuw was België een unitaire staat. Dat wil zeggen dat er alleen een centrale overheid was. Na 1970 begon de decentralisatie van de macht en vanaf 1993 is België officieel een federatie en constitutionele monarchie met een parlementair stelsel. Tijdens het interbellum was er een sterke groei van sterke polarisatie tussen linkse en rechtse partijen. Een belangrijke socialistische partij was De Belgische Werkliedenpartij (BWP) met als leider Hendrik de Maan. Een vertegenwoordiger bij de katholieke partijen was Het Katholiek Verbond van België, die meer bekend was als de Katholieke Unie onder leiding van Paul van Zeeland. In de parlementsverkiezingen voor de oorlog in 1936 hadden extreem rechtse partijen zoals REX met 21 zetels, die het Waalse deel vertegenwoordigde en met 16 zetels het Vlaams Nationaal Verbond (VNV), een partij die uit Vlaamse Beweging ontstond, succes. Aan de andere kant speelden ook de Communisten met 9 zetels een grotere rol in het politieke leven dan vroeger met 6. De leidende BWP verloor 3 en de Katholieke Unie 18 zetels in vergelijking met de vorige verkiezingen.⁸

Een belangrijke rol in de politieke situatie voor de oorlog had ook de Vlaamse Beweging. Na de Eerste Wereldoorlog eisten de Vlamingen taalgelijkheid in de administratie en in lagere en hogere scholen. De taalkwestie was altijd een groot probleem in België. Na enkele jaren van vechten tegen de verfransing werden veel taalwetten betreffende deze problematiek goedgekeurd, maar er werd geen volledige oplossing gevonden. Één van zo'n toegeving was dat Brusselse gemeenten de taal van de administratie mochten kiezen. Ongelijkheid tussen de Vlamingen en Walen groeide en dat veroorzaakte ook de groei van het Vlaams nationalisme. Er waren ook radicale voorstellen van een zelfstandig Vlaanderen of Groot-Nederland dus de vereniging van Vlaanderen en Nederland.

In 1934 werd Leopold III koning in plaats van Albert I, die bij een ongeluk in de Ardennen stierf. Onder het bewind van Leopold maakte België moeilijke tijden door. Samen met de Nederlandse koningin Wilhelmina wilde hij voor de oorlog op de eerste

⁸ CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk V: *VAN DE GROTE DEPRESIE TOT DE TWEDE WERELDOORLOG*. in: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J. en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Standaard Uitgeverij n.v. Antwerpen ,1990. pp.195. ISBN 90- 02-18063-2.

plaats neutraliteit bewaren. Uiteindelijk was hij niet succesvol. Hierover zal in andere hoofdstukken worden geschreven.

1.2.2. ECONOMISCHE SITUATIE

In de jaren twintig was voor België de mijnindustrie belangrijk, vooral in Wallonië. Andere belangrijke sectoren waren suikerraffinaderijen en chemische industrie. Van iets minder belang was de metaalconstructie, maar toch werkten ook in deze sector veel mensen, vooral in het Waals – Brusselse gebied. Tussen 1923 en 1929 was de index van de totale productie van 100 tot 140 gestegen⁹. De Grote Depressie vanaf 1929 betekende een ommekeer in de economische ontwikkeling. De index was in 1930 naar 108 en in 1934 naar 67 gedaald.¹⁰ Overproductie aan het begin van de crisis jaren veroorzaakte de collaps van de prijzen. De crisis had fatale gevolgen ook voor de auto-industrie. De belangrijke Antwerpse fabriek Minerva moest bijvoorbeeld gesloten worden. De werkloosheid was van 1 % in 1928 tot 20 % in 1932 gestegen en bleef steeds boven 10 % tot het begin van de Tweede Wereldoorlog.¹¹

In het algemeen is de Belgische landbouw een belangrijke economische sector in Vlaanderen. Tijdens het interbellum was dat ook zo. In de veeteelt waren varkens, rundvee en pluimvee van belang. Tot de belangrijke plantaardige producten behoorden suikerbieten, voedergewassen, groente, fruit en hop. Ook de tuinbouw had altijd een sterke positie in deze economische sector.

1.2.3. INTERNATIONALE BETREKKINGEN

De buitenlandse politieke ontwikkeling had grote invloed op de Belgische politiek, vooral de Spaanse Burgeroorlog, groei van fascisme in Duitsland en socialistische regime in de Sovjet-Unie.

Na de Eerste Wereldoorlog legde België nadruk op neutraliteit met het credo “Nooit meer oorlog”. Tijdens de Vredesconferentie in Parijs in 1919 wilde België gebieden van Nederlands-Limburg en enkele grenssteden zoals Moresnet, Eupen en Malmédy. Verder

⁹ CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk V: *VAN DE GROTE DEPRESIE TOT DE TWEDE WERELDOORLOG*. in: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J. en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Standaard Uitgeverij n.v. Antwerpen, 1990. pp.194. ISBN 90-02-18063-2.

¹⁰ CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk V: *VAN DE GROTE DEPRESIE TOT DE TWEDE WERELDOORLOG*. in: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J. en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Standaard Uitgeverij n.v. Antwerpen, 1990. pp.194. ISBN 90-02-18063-2.

¹¹ REYNEBEAU,M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.168 ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

eisten ze een betere positie aan de Schelde en het Kanaal Gent-Terneuzen. Ten koste van Duitsland wilden ze herstelbetalingen en gebieden in Afrika. Uiteindelijk kregen ze een beheersmandaat over Rwanda en Boeroendi, 2,5 miljard goudmark van Duitsland en bovengenoemde steden. De buitenlandse politiek in België tussen de Eerste Wereldoorlog en de Tweede Wereldoorlog wordt “De politiek van de vrije handen” genoemd. Dat betekent een ongebonden politieke richting.¹² Het was echter niet zo ongebonden. Op 7 september 1920 ontstond een militaire overeenkomst tussen Frankrijk en België. Dit verdrag betekende in 1923 problemen omdat Frankrijk het Duitse Ruhrgebied bezette en België op grond van deze overeenkomst ermee moest helpen. Deze daad werd door andere landen veroordeeld. Deze agressiepolitiek werd bestraft door de vermindering van de Duitse herstelbetalingen.

De internationale betrekkingen verbeterden in oktober 1925, wanneer het Verdrag van Locarno werd ondertekend.¹³ Dat was een internationaal pact tussen Engeland, Frankrijk, Duitsland, België, Italië, Polen en Tsjechoslowakije betreffende de Duitse westerse grenzen. Deze overeenkomst zou de vrede in Europa garanderen.

Ten noorden van de Belgische grenzen wilde België militaire samenwerking met Nederland beginnen, maar de Nederlandse regering was er sterk op tegen. Nederland wilde zijn neutraliteit bewaren en de andere redenen waren de Belgische naoorlogse pogingen om Nederlands-Limburg te annexeren.

¹² CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk IV: *VAN DE EERSTE WERELDOORLOG TOT DE GROTE ECONOMISCHE DEPRESIE*. in: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J. en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Standaard Uitgeverij n.v. Antwerpen, 1990. pp.187. ISBN 90-02-18063-2.

¹³ CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk IV: *VAN DE EERSTE WERELDOORLOG TOT DE GROTE ECONOMISCHE DEPRESIE*. in: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J. en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Standaard Uitgeverij n.v. Antwerpen, 1990. pp.189. ISBN 90-02-18063-2.

2. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE

2.1. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE IN SLOWAKIJE

Na de verklaring van de Slowaakse autonomie op 22 november 1938 veranderde Hitler zijn plannen. Hij zag de mogelijkheid van de vernietiging van het oostelijke buurland zonder directe Duitse interventie. Als Tsjechoslowakije zich splitste, konden de Duitsers dit gebied zonder overtreding van internationale overeenkomsten bezetten. Nazi-Duitsland begon door de ondersteuning van de Duitse minderheid in Slowakije en van HSĽS, die extreem recht georiënteerd was, de politieke gebeurtenissen in Tsjechoslowakije te beïnvloeden. Dit werd gedaan door het oprichten van fascistische jeugdorganisaties in Slowakije, zoals Hlinka's Jeugd of door het oprichten van de fascistische Propaganda Bureau. De Tsjechoslowaakse centrale overheid was niet tevreden met de ontwikkeling in autonoom Slowakije en daarom ontsloeg ze de Slowaakse autonoom overheid op 6 maart en op 10 maart militair bezette Tsjechië het Slowaakse territorium.¹⁴ Enkele Slowaakse politieke vertegenwoordigers als Ferdinand Ďurčanský vluchten naar Wenen van waaruit ze de Slowaken aanspoorden te vechten tegen de Tsjechische bezetting. De Tsjechische president Emil Hácha benoemde de nieuwe Slowaakse regering al op 11 maart¹⁵, maar deze agressieve interventie maakte de Duitse bezetting van de Tsjechische landen en Moravië legaal mogelijk. Hitler verwachtte ook dat de Slowaken Nazi-Duitsland om hulp zouden verzoeken, wat ze ook deden.

Dat betekende het begin van de Slowaakse collaboratie met Nazi Duitsland. De Slowaken bevonden zich in een gevaarlijke situatie. Vanuit het noorden en zuiden was er de dreiging van de Pools – Hongaarse overeenkomst, vanuit het westen waren de Tsjechische militaire troepen gekomen en in Wenen stonden de Duitse soldaten gereed voor een interventie in Bratislava. De nieuwe Slowaakse regering probeerde alle risico's te elimineren door een samenwerking met de Tsjechoslowaakse centrale overheid. Dat was echter niet genoeg. Daarom vertrok de voorzitter van HSĽS, Jozef Tiso, naar Berlijn om hulp te vragen en onder Hitler's druk riep hij de Slowaakse

¹⁴ KLIMKO, J. *TRETIA RÍŠA A ĽUDÁCKY REŽIM NA SLOVENSKU*. 1^{te} druk. Vydavateľstvo Obzor. Bratislava. 1986. pp.58. 65 – 044 – 86. (mijn vertaling)

¹⁵ KLIMKO, J. *TRETIA RÍŠA A ĽUDÁCKY REŽIM NA SLOVENSKU*. 1^{te} druk. Vydavateľstvo Obzor. Bratislava. 1986. pp.58. 65 – 044 – 86. (mijn vertaling)

volksvertegenwoordiging op 14 maart bijeen.¹⁶ Op deze vergadering werd de zelfstandige Slowaakse staat uitgeroepen. Na deze gebeurtenissen bezette Nazi-Duitsland Tsjechië en Moravië. Tiso overtuigde de Duitsers ervan om niet via Bratislava van Wenen naar Moravië te gaan. Hierdoor werd Bratislava niet bezet.

Tussen de nieuwe Slowaakse staat en Nazi-Duitsland werden veel overeenkomsten betreffende samenwerking ondertekend. De belangrijkste was de Overeenkomst over de beschermingsrelatie tussen Nazi-Duitsland en de Slowaakse staat, in het Duits Schutzvertrag genoemd. Deze overeenkomst was op 17 en 18 maart 1939 in Wenen uitgewerkt en maakte van Slowakije een vazalstaat.¹⁷

2.2. HET BEGIN VAN DE COLLABORATIE IN BELGIË

Na de bezetting van Tsjechoslowakije zag West-Europa, dat er iets aan de hand was. Toen de Duitsers samen met Slowakije op 1 september 1939 Polen aanvielen, was de appeasementpolitiek voorbij. Groot-Brittannië, Frankrijk, Australië, Nieuw-Zeeland en India verklaarden op 3 september de oorlog aan Nazi-Duitsland.¹⁸ Ondanks het feit dat Belgische vertegenwoordigers onder leiding van de koning wisten dat Hitler een invasie in België had gepland, probeerden ze het statuut van de neutraliteit te behouden en er werden geen veiligheidsmaatregelen ingevoerd.

De Belgische ambassade in Berlijn zond vanaf 1939 berichten over de dreiging van Duitse militaire plannen. In januari 1940 kreeg de Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Paul-Henri Spaak, plannen van de Duitse militaire operatie Fall Gelb, waarin de strategie van de aanval op Nederland, Luxemburg en België stond maar het werd als een vervalsing en provocatie beschouwd.

Het streven naar neutraliteit eindigde op donderdag 9 mei 1940 toen om half negen 's avonds een bericht kwam dat de Duitse troepen aan de Belgische grenzen stonden. De

¹⁶ HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Vydavateľstvo Slovart, spol. s.r.o. Bratislava. 2009. pp.18. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

¹⁷ KLIMKO, J. *TRETIA RÍŠA A LUDÁCKY REŽIM NA SLOVENSKU*. 1^{te} druk. Vydavateľstvo Obzor. Bratislava. 1986. pp.68. 65 – 044 – 86. (mijn vertaling)

¹⁸ ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava, Fortuna Libri, 2007. pp.10. ISBN 978-80-89144-94-5. (mijn vertaling)

invasie begon op 10 mei 1940 om 4:35 's morgens.¹⁹ De aanval begon met een bombardement. Meer dan een half miljoen Belgische soldaten trokken zich 's avonds op dezelfde dag al terug.

De aanval veroorzaakte een massale vlucht uit België naar Frankrijk. Volgens een bericht van het Rode Kruis verbleven nog één maand na de invasie meer dan twee miljoenen Belgen in Frankrijk. Tijdens de aanval stierven bijna 20.000 mensen.²⁰

Op 28 mei besloten de koning en enkele leden van het parlement dat België als officieel neutraal land niks meer kon doen en daarom tekenden ze de capitulatie. Uit zijn gezichtspunt was de oorlog in Europa door Nazi-Duitsland gewonnen en verdere strijden beschouwden ze als onzin.

Koning Leopold III verklaarde zich als een krijgsgevangene en besloten niet te vluchten, in tegenstelling tot de leiders van omliggende landen, maar bleef met zijn volk onder de Duitse bezetting. In Brussel werd militair bestuur ingevoerd en dat betekende de Duitse heerschappij over België.

Op 12 juni 1940 ondertekenden de secretarissen-generaal, een nieuw staatsbestuur, met het Duits militair bestuur een samenwerkingsprotocol.²¹ Op dit moment begon de Belgische collaboratie.

Niet alle politici gingen met deze beslissing akkoord. De regering vluchtte naar Frankrijk waar op 25 mei 1940 in Limoges onder leiding van Hubert Pierlot een regering in ballingschap werd gevormd. Deze regering wilde met de weerstand tegen de Nazi's doorgaan en op 31 mei bestempelde de regering en de koning als de hoogverrader.²² Op 22 oktober 1940 moest deze regering naar Londen vluchten omdat de Franse Vichy-regering besloten had dat alle exil vertegenwoordigingen afgeschaft moesten worden.

¹⁹ REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.189. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

²⁰ REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.193. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

²¹ REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.193. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

²² ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava, Fortuna Libri, 2007. pp.51. ISBN 978-80-89144-94-5. (mijn vertaling)

3. COLLABORATIE IN SLOWAKIJE

De collaboratie in Slowakije had enkele vormen. De eerste was militaire samenwerking tijdens de aanval op Polen en verder de deelname aan de oorlog tegen de Sovjet-Unie. Andere vormen van collaboratie waren de deportatie van Joden en de anti-Joodse wetten. De activiteiten van Hlinka's Garda en het extremistische deel van HSLS tegen de communisten en andere tegenstanders van het regime zijn ook vormen van Slowaakse collaboratie. Ook leverde Slowakije strategische producten en grondstoffen aan Nazi-Duitsland.

3.1. MILITAIRE COLLABORATIE

Vanaf juni 1939 begonnen Duitse militaire troepen in het noorden van Slowakije te arriveren. Op 22 augustus gaf Hitler het bevel dat in noodgevallen bij de noordelijke grenzen van Slowakije, het Slowaakse leger hulp aan Nazi-Duitsland moest bieden.²³ Duitsland zou dan hulp in het geval van Hongaarse militaire bedreiging garanderen en in het geval van een oorlog tegen Polen garandeerde Hitler de Slowaakse gebieden, die in 1938 door Polen bezet werden. Al op 26 augustus begon de Slowaakse mobilisatie en op 1 september vielen de Duitse en Slowaakse troepen Polen aan.²⁴ Het offensief was kort en succesvol. De Slowaakse troepen bezetten voormalige Slowaakse gebieden en van 11 september tot 28 september trokken ze zich terug na de Duitse bezetting van Polen. Hitler bood de Slowaakse regering enkele Poolse steden aan zoals Zakopane, maar de regering wees het af omdat er geen mensen met de Slowaakse nationaliteit leefden.

De tweede militaire samenwerking was tijdens Operatie Barbarossa, de aanval op de Sovjet-Unie. Op 24 juni 1941 gingen de eerste Slowaakse soldaten naar het oostfront en sloten zich bij de Duitse troepen aan.²⁵ Er werden twee Slowaakse divisies gecreëerd. Het ene vocht direct aan het front en nam deel aan de Slag bij Kiev, Dnjepetrovsk en andere. De tweede divisie diende voor de bezetting van veroverde gebieden. De Slowaakse troepen werden vaak beschuldigd van onbetrouwbaarheid want de soldaten

²³ BAKA, I. *SLOVENSKÁ REPUBLIKA A NACISTICKÁ AGRESIA PROTI POLSKU*. 1^{te} druk. Bratislava. Vojenský historický ústav, 2006. pp.41. ISBN 80-969375-1-0. (mijn vertaling)

²⁴ LACKO, M. *SLOVENSKÁ ARMÁDA A ŤAŽENIE PROTI POLSKU V ROKU 1939*. *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p.6–11. ISSN 1335-6550. (mijn vertaling)

²⁵ LACKO, M. *ŤAŽENIE SLOVENSKEJ ARMÁDY PROTI SOVIETSKÉMU ZVÄZU*. *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p.18–27. ISSN 1335-6550. (mijn vertaling)

hielpen de burgerbevolking en partizanen. Veel van de soldaten deserteerden en vervolgens vochten ze tegen de Duitsers. Daarom werden ze naar Italië gedeporteerd waar ze tot het eind van de oorlog bleven als technische brigade. Hun nieuwe taak daar was om schuilplaatsen te bouwen.

Een grote ondersteuning voor het Duitse leger was ook de mogelijkheid om de Slowaakse infrastructuur te gebruiken.

3.2. COLLABORATIE BIJ JODENVERVOLGING

Vanaf het begin van de zelfstandige republiek had Slowakije enkele anti-Joodse maatregelen ingevoerd, die het vrije leven van de Joden beperkten. De situatie verslechterde op 9 september 1941, toen een verordening betreffende de Joodse rechtspositie, die bekend was als de Jodencode, werd goedgekeurd. De Slowaakse wetgevers zelf vroegen Berlijn om hiermee te helpen. De Jodencode bevatte 270 paragrafen en werd beschouwd als één van de strengste in Europa.²⁶ Het breidde de sociale beperkingen uit en besprak de onteigening van de Joodse eigendommen. Op 10 april 1942 werd een overeenkomst betreffende de Joodse deportatie naar werkkampen tussen de Slowaakse Eerste Minister Vojtech Tuka en Reinhard Heydrich gesloten. Voor iedere Jood, die gedeporteerd werd, moest de Slowaakse republiek 5.000 Slowaakse kronen betalen aan Duitsland.²⁷ Tussen 25 maart en 20 oktober 1942 werden 57.628 Joden uit Slowakije gedeporteerd. Ongeveer 20.000 Joden werden door de amnestie van de president en de ministers gered.²⁸ Veel Slowaken verborgen Joden voor de deportaties. De Slowaakse Katholieke kerk protesteerde sterk tegen de transporten. Aan de andere kant had Hlinka's Garda een groot deel aan de deportaties. Na het laatste transport registreerde de regering slechts 24.000 Joden van de oorspronkelijke 88.951 (volgens een census in december 1940).²⁹

²⁶ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA,1997. pp.93 ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

²⁷ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA,1997. pp.93 ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

²⁸ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA,1997. pp.92 ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

²⁹ MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Knihkupectvo DUMA,1997. pp.92. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4. (mijn vertaling)

3.3. POLITIEKE COLLABORATIE

Na het uitroepen van zelfstandig Slowakije ontstond ook het probleem van de onvoorbereidheid van Slowaakse politici om een nieuwe staat te leiden. Er werd een bestuur van één partij ingevoerd, namelijk HSLS onder leiding van de rooms-katholieke priester en theoloog Jozef Tiso. Hij was zich bewust van zijn incompetentie in economische zaken. Daarom vroeg hij erkende economen als Peter Zafko, Imrich Karvaš en anderen om te helpen. De meeste van deze deskundigen waren sterk anti-Duits wat later ook een vorm van binnenlands verzet bleek. Ze kregen alle belangrijke economische functies en hadden het volle vertrouwen van Tiso en andere leden van de partij. Tiso en zijn medewerkers probeerden de maatregelen van deze economen tegenover Nazi-Duitsland te verdedigen. Het feit dat deze samenwerking succesvol was, is gebleken uit de Slowaakse economische ontwikkeling.

Niet alle Slowaakse politici waren echter antinazi's. HSLS was in werkelijkheid in twee delen verdeeld: gematigd en radicaal. Het radicale deel was sterk pronazi georiënteerd. De leidende figuren van dit deel van HSLS waren Vojtech Tuka en Alexander Mach. Tuka kreeg de positie van minister van Buitenlandse zaken en later de positie van de Eerste Minister. Dankzij deze positie kon hij direct met Nazi-Duitsland in contact zijn. Vanwege zijn activiteiten waren er in Slowakije veel Duitsers, die de politieke situatie konden observeren en dan berichten naar Duitsland sturen. Mach was de minister van Binnenlandse zaken. Hij controleerde Hlinka's Garda, de organisatie die zoals de Duitse Gestapo in Slowakije diende. Hij zorgde ook voor de oplossing van de Jodenkwestie en vervolging van tegenstanders van het regime. Meestal waren dat communisten en mensen die in het verzet actief waren.

3.4. ECONOMISCHE COLLABORATIE

Na het ondertekenen van het Schutzvertrag werd een andere overeenkomst ondertekend, namelijk het Geheimprotocol over economische en financiële samenwerking waarin Nazi-Duitsland de Slowaakse landbouwproductie en industriële producten opeiste. Een groot probleem was dat de betalingen tussen Slowakije en Nazi-Duitsland gebaseerd waren op een clearing. Dat betekende een internationale handel zonder deviezen, dus in de praktijk importeerden de Duitsers Slowaakse producten zonder echte betaling, maar Slowakije exporteerde ondanks dit feit, dus dat kan als een vorm van collaboratie beschouwd worden. De Nazi's waren het meest geïnteresseerd in de Slowaakse ijzererts, aardolie, steenkool, magnesiet, antimoon, mangaan, koper en kwikzilver. Voor

de Duitse industrie waren ook de Slowaakse chemische industrie en wapenfabrieken in Dubnica nad Váhom en Považská Bystrica belangrijk. Van groot belang was ook raffinaderij Apollo in Bratislava. Toen de Duitse reserves tijdens de oorlog afnamen, moest Slowakije meer landbouwproducten aan Duitsland leveren. Dat waren vooral granen, maar ook zuivelproducten, pluimvee, fruiten, groenten, wijnproducten en rundvee.

De meeste producten werden dus naar Duitsland geëxporteerd maar het probleem was zoals al gezegd, dat Duitsland zijn rekeningen niet betaalde. Hierdoor ontstond een grote schuld die tot op heden niet betaald is. Ondanks het feit dat Duitsland de overeenkomsten niet had opgevolgd, bleef Slowakije volgens overeenkomsten exporteren. De Slowaakse regering had echter een manier hoe de Duitse eisen te weerstaan. Ze hielden de echte feiten over de voorraden geheim. Er werden twee statistieken geschreven – één voor Nazi-Duitsland en één voor de eigen behoeften. Zo konden de Slowaken hun producten ook naar andere landen, die wel betaalden, exporteren. Het geheimhouden had ook een ander voordeel. In 1942 hield Zaťko informatie over militaire schoenen geheim en hierdoor werd verhinderd dat 150.000 mannen naar het front werden uitgezonden en later gaf hij deze schoenen aan de opstandelingen.³⁰ Dat verandert echter niet het feit dat andere benodigdheden voor de soldaten, die op grond van het bevel van de Slowaakse regering met het leger van Nazi-Duitsland tegen de Sovjet-Unie moesten vechten, wel werden geleverd.

Het eerste probleem na het ontstaan van de republiek was gebrek aan geld. Er werd een inzameling voor de nationale schatkist uitgeroepen. Het was geen logische oplossing van deze moeilijke situatie, maar het was een goed middel om nationale gevoelens bij de bevolking op te wekken. In deze inzameling werd 3 kg goud, 60 kg gouden metaal en bijna 1.900 kg zilver verzameld. In 1944, dus 5 jaar na het ontstaan van Slowakije, was dat 7.279 kg goud, 569 kg zilver en 113 kg andere edelmetalen.³¹ Deze cijfers zijn allemaal het resultaat van Slowaakse economische activiteiten.

³⁰ HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava, Vydavateľstvo SLOVART, spol. s.r.o., 2009. pp.238. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

³¹ HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava, Vydavateľstvo SLOVART, spol. s.r.o., 2009. pp.231. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

Dankzij goede diplomatie behielden de Slowaken hun eigen munteenheid en traden ze niet tot de douane-unie met Nazi-Duitsland toe. Dat speelde een grote rol in de economische zelfstandigheid van Slowakije. De Slowaakse kroon werd zo stabiel dat het de bijnaam de “Donause dollar” kreeg. Aan de andere kant liet de regering de Duitsers grote bedrijven zoals de ijzergieterij in Podbrezová beheren. De Duitsers waren tevreden dat ze de controle over Slowakije hadden en de Slowaken wisten dat de Duitsers in deze bedrijven zouden investeren. De Duitse eigenaren innoveerden de Slowaakse fabrieken, stelden Slowaakse arbeiders tewerk en betaalden belastingen aan de Slowaakse republiek.

Niet alleen Duitsland investeerde in Slowakije. De Slowaakse regering investeerde veel in nieuwe infrastructuur. Ter vergelijking, tijdens de Tsjechoslowaakse republiek gaf de regering in twintig jaar ongeveer hetzelfde bedrag uit aan de Slowaakse infrastructuur als het zelfstandige Slowakije in vijf jaar.³²

Een ander groot succes van de Slowaakse economie was dat er bijna geen werkloosheid was. Dit uitzonderlijke fenomeen had behalve de ontwikkeling van de industrie enkele redenen die iets met collaboratie te maken hadden. Ten eerste was dat het weggaan van Tsjechische ambtenaren en docenten omdat tijdens de Tsjechoslowaakse regering de Slowaakse taal geen officiële taal was en daarom alle belangrijke posities door Tsjechen werden ingenomen. Dankzij de collaboratie met Nazi-Duitsland konden Slowaken hun eigen staat met het Slowaaks als officiële taal vormen. Daarom kregen ze deze posities na de Tsjechen. De deportatie van Joden naar concentratiekampen, waarin de Slowaakse regering en politie op grond van Duitse eisen heel actief waren (zie 3.2.), was ook een reden waarom Slowaken veel meer werkmogelijkheden kregen. Een andere reden was de participatie van het Slowaakse leger aan de Tweede Wereldoorlog, waarin het aan de kant van Nazi-Duitsland vocht. Andere redenen waren dat Slowaken in Duitsland gingen werken en dankzij de overgewaardeerde Reichsmark kregen ze na het wisselen naar Slowaakse kronen veel geld. Dit zou niet mogelijk zijn als Slowakije niet vrijwillig collaboreerde. De laatste reden waren de werkkampen waar in de praktijk mensen werkten die daar niet wilden werken.

³² HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava, Vydavateľstvo SLOVART, spol. s.r.o., 2009. pp.232. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

De Slowaakse landbouw verkeerde na de De Eerste Scheidsrechterlijke Uitspraak van Wenen in een slechte staat. De meest vruchtbare bodem werd aan Hongarije afgestaan. De regering keurde in 1940 de landhervorming goed. Eerst zou het de landbouwgrond onder de bevolking verdelen, maar dan realiseerden de deskundigen zich dat het geen goede oplossing was. Alle vruchtbare grond werd gecultiveerd. Het land kon onteigend worden als de eigenaar het niet cultiveerde. Onvruchtbare grond werd bebost. Het resultaat was dat in 1943 Slowakije twee keer meer fruit en groenten exporteerde dan importeerde.

Aan de ene kant groeide de levensstandaard in Slowakije niet maar aan de andere kant was de situatie beter dan in omliggende landen. De Slowaken hadden geen gebrek aan basis-producten. Ze konden alles gewoon in winkels kopen. Er waren alleen kleine beperkingen, zoals een bewijs van gekochte producten per familie. Dat betekende dat er voor de mensen bepaald werd waar ze de boodschappen mochten doen. Deze maatregel zou de zwarte markt verzwakken. De goede economische resultaten waren ook duidelijk bij de sociale steun, zoals de kinderbijslag en financiële steun aan oude en arme mensen.

Alles veranderde echter na het begin van de opstand en de komst van het oostfront in Slowakije, waarna de economische groei stopte.

3.5. COLLABORATIE IN CULTUREEL LEVEN

Het culturele leven had twee kanten. Aan de ene kant was de tijd van de eerste Slowaakse republiek een gouden periode van de Slowaakse cultuur en kunst maar aan de andere kant was het sterk gemarkeerd door de samenwerking met de Nazi's.

Kenmerkend is dat erkende kunstenaars behalve hun kunstcarrière ook een politieke carrière hadden. Jozef Gašpar bijvoorbeeld, de schrijver en dramaturg, was het hoofd van het Propaganda Bureau. Een ander voorbeeld is Ján Smrek, één van de beste Slowaakse dichters ooit, die een rol bij de censuur van de literatuur speelde. In de praktijk mochten de schrijvers alle stromingen en stijlen gebruiken met als enige voorwaarde dat het niet tegen de Duitsers of het Nazisme gericht was. De reden waarom de kunstenaars ook politieke posities kregen, was het gebrek aan managers en specialisten in deze sector.

In Slowakije werd de censuur wel uitgevoerd, veel boeken moesten zoals in Duitsland verdwijnen. Het verschil was dat de Slowaken de Duitse maatregelen betreffende het vernietigen van boeken omzeilden door het verbergen van deze boeken in het Slowaakse culturele instituut Matica Slovenská. Er was ook een vorm van samizdat, die niet bestraft werd omdat het niet officieel gepubliceerd was.

Een andere zwart punt in de culturele geschiedenis was dat de meeste kunstenaars de manier van het minste kwaad gebruikten en dus schreven veel artikelen schreven in pro-Nazi tijdschriften zoals *Gardista* en *Slovák*.

De zelfstandige republiek was echter een belangrijk keerpunt voor de Slowaakse kunst, omdat in Tsjechoslowakije alle theatervoorstellingen alleen in het Tsjechisch gespeeld mochten worden en ook de Tsjechische literatuur werd bevoordeeld boven de Slowaakse. Na het ontstaan van de zelfstandige staat, verandert dat en het Tsjechisch werd langzaam aan door het Slowaaks vervangen.

Ook de situatie in het onderwijs en de wetenschap verbeterde. Er werd veel geld uitgegeven aan de bouw van scholen. Er werden nieuwe instituties voor het hoger onderwijs ingesteld, zoals de Hoge Technische School in Bratislava, nu de Slowaakse Technische Universiteit, en deze behoorde tot de beste Slowaakse universiteiten. De Comenius Universiteit in Bratislava werd omgedoopt in Slowaakse Universiteit. Ook de Hoge Economische School werd opgericht, die de voorganger van de hedendaagse Economische Universiteit in Bratislava was. Het grootste probleem voor de Slowaakse studenten was dat hun families niet genoeg geld voor hun studies hadden. Daarom gaf de regering veel geld uit het staatsbudget uit aan stipendia. De ondersteuning van het onderwijs had een grote rol in de verdere ontwikkeling van Slowakije. Het betekende de hervorming van de echte Slowaakse intellectuelen aan wie in het verleden altijd een gebrek was.

Een ander punt op het gebied van onderwijs waren de Joden en hun positie erin. Uit een rapport van de Sturmabteilung in Wenen van 1939 is gebleken dat voor 1938 20.000 Joodse studenten aan de universiteiten in Bratislava studeerden en dat na het ontstaan van Slowakije het aantal was gedaald. Eerst naar 600 studenten, dan 38 en na 1941 was er geen enkele Joodse student meer. Dezelfde situatie was te zien bij de Joodse

docenten.³³ Dit feit is een gevolg van de anti-Joodse maatregelen die langzaam vanaf het ontstaan van Slowakije volgens het Duitse voorbeeld werden uitgevoerd.

In het onderwijs had het katholicisme echter een belangrijke positie. De jeugd werd volgens de katholieke principes opgevoed. Alle leerlingen kregen twee keer per week een les katholicisme en ook 's zondags was het verplicht om naar de lessen in de kerk te gaan.

Het nieuwe regime ondersteunde ook de wetenschap. In 1942 werd de Slowaakse Academie van Wetenschap en Kunst opgericht, die nu als Slowaakse Academie van Wetenschappen dient.³⁴ In Martin ontstond het Slowaakse Archeologisch Instituut. In de Hoge Tatra's werd een staatsobservatorium gebouwd, die tot op de dag van vandaag werkt. In 1943 werd de Slowaakse Taalkundige Gemeenschap opgericht, die tot nu toe een heel belangrijk instituut is.³⁵

3.6. HET VERZET EN HET EIND VAN COLLABORATIE

Het binnenlandse verzet werd al in 1939 actief en had drie hoofd-richtingen: communistisch, sociaaldemocratisch en burgerdemocratisch. Het communistische verzet hield zich bezig met het uitgeven van anti-Nazi folders en met de ondersteuning van arbeidersstakingen, zoals bij de staking van mijnwerkers in Handlová op 30 oktober 1940, die de grootste staking in Slowakije was.³⁶ De communisten gaven ook het illegale tijdschrift *Stem van het volk* uit. In mei 1943 werd het echter door de staatsveiligheidsdienst* verboden. Het niet-communistische verzet verenigde zich en kwam in contact met de Tsjechoslowaakse exil-regering in Londen. Ze werkten als inlichtingendienst, ze hielpen met de illegale emigratie uit Slowakije en uit het Protectoraat Bohemen en Moravië en ondersteunden de families van gevangenen en vervolgte mensen. De meeste leden van het verzet werden in juli 1941 opgepakt. Ook

³³ KLIMKO, J. *TRETIA RÍŠA A ĽUDÁCKY REŽIM NA SLOVENSKU*. 1^{te} druk. Vydavateľstvo Obzor. Bratislava. 1986. pp.170. 65 – 044 – 86. (mijn vertaling)

³⁴ HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava, Vydavateľstvo SLOVART, spol. s.r.o., 2009. pp.293. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

³⁵ HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava, Vydavateľstvo SLOVART, spol. s.r.o., 2009. pp.293. ISBN 978-80-8085-872-8. (mijn vertaling)

³⁶ ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava, Fortuna Libri, 2007. pp.75. ISBN 978-80-89144-94-5. (mijn vertaling)

* Naam van de Slowaakse politie.

al zat de kern van het verzet in de gevangenis, er waren nog steeds mensen die tegen het Nazi regime vochten. Later begon het verzet met sabotages en met het vormen van partizanen troepen.

Een belangrijke rol speelde ook het buitenlandse verzet, namelijk de exil-regering in Londen onder leiding van Eduard Beneš als president en Ján Šrámek als premier. Deze regering werd door de geallieerde machten de Verenigde Staten, Groot Britannië en de Sovjet Unie op 18 juli 1941 erkend.³⁷ Het hoofddoel van deze regering was om de vooroorlogse republiek te herstellen. Op 12 december 1943 ondertekende Beneš in Moskou *De overeenkomst over de vriendschap, wederzijdse hulp en naoorlogse samenwerking*, die nog 20 jaar zou gelden.³⁸ Dat had grote invloed op de naoorlogse situatie in Tsjechoslowakije. Onder leiding van de exil-regering dienden de voormalige Tjechoslowaakse soldaten, die voor de nieuwe regimes in hun geboortelanden gevlucht waren. Het waren meestal de piloten, die samen met de geallieerde legers tegen Nazi-Duitsland vochten.

In het najaar van 1943 begonnen de eerste gedachten over een grote georganiseerde actie van het Slowaakse verzet tegen het regime. Banská Bystrica en omgeving zouden als centrum hiervoor dienen en daarom werden er systematisch wapens, munitie, levensmiddelen en andere belangrijke producten geconcentreerd. Toen het duidelijk was dat Nazi-Duitsland de oorlog zou verliezen, begonnen leiders van het Slowaakse verzet contact met het Rode leger te maken. Ze wilden de verschuiving van het oostfront naar het westen benutten om tegen de Duitsers in Slowakije te vechten. Al vroeger waren er partizaanse troepen actief, die de officiële leiding van de opstand niet accepteerden en dat was een groot probleem, omdat ze hun sabotage vergrootten en daarom stuurden de Duitsers militaire troepen naar Slowakije in augustus 1944. Dat betekende een echte bezetting. De opstandelingen konden niet meer wachten en moesten de opstand officieel verklaren, hoewel ze niet goed voorbereid waren. Op 29 august 1944 gaf Ján Golian, leider van de partizanen, het bevel tot gewapend verzet. Dat is ook de officiële datum van het begin van de Slowaakse Nationale Opstand. Het plan van samenwerking met het Rode leger werd bedreigd vanwege het vroegtijdige begin van de SNO. De eerste

³⁷ ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava, Fortuna Libri, 2007. pp.114. ISBN 978-80-89144-94-5. (mijn vertaling)

³⁸ ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava, Fortuna Libri, 2007. pp.303. ISBN 978-80-89144-94-5. (mijn vertaling)

Sovjet-troepen arriverden in Slowakije op 8 september bij Dukla³⁹ nadat ze de Duitse defensie doorbroken hadden. Het was één van de bloedigste slagen op het Slowaakse territorium tijdens de Tweede Wereldoorlog. De SNO duurde tot 27 oktober 1944 toen het door de Duitse troepen onderdrukt werd. In de praktijk ging het door in een vorm van guerrilla oorlog. Tijdens de winter van 1944 leden vooral de burgers hieronder. De Duitsers vermoordden iedereen die partizanen hielp – soms vermoordden ze hele dorpen.

De politieke vertegenwoordigers van de Slowaakse republiek stonden nog achter de Nazi's. Hlinka's Garda hielp de Duitse soldaten. Ze arresteerden de opstandelingen en ook gewone mensen, die verdacht werden van samenwerking met de partizanen. In het voorjaar van 1945 arriveerden de Sovjet-troepen aan de Slowaakse grenzen en tot 3 mei bevrijdden ze het hele Slowaakse gebied.⁴⁰ De bevrijding betekende het einde van de collaboratie van de Slowaakse republiek met Nazi-Duitsland.

³⁹ KLUBERT, T. *ZÁVER VOJNY A PRECHOD FRONTU CEZ SLOVENSKO*. *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p.46–50. ISSN 1335-6550. (mijn vertaling)

⁴⁰ KLUBERT, T. *ZÁVER VOJNY A PRECHOD FRONTU CEZ SLOVENSKO*. *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p.46–50. ISSN 1335-6550. (mijn vertaling)

4. COLLABORATIE IN BELGIË

Collaboratie in België had ook enkele vormen. Het werkte op grond van militaire samenwerking door vrijwillige militaire organisaties als De Algemene SS-Vlaanderen en SS Wallonië. De Belgische collaborateurs hielpen de Duitsers met de uitvoering van de anti-Joodse maatregelen. Op het politieke gebied werd er een protocol betreffende samenwerking tussen het Belgisch bestuur en Duitse militaire bestuur ondertekend. Er waren ook politieke bewegingen en partijen actief bij de collaboratie. Deze waren vooral de REX partij en de Vlaamse Beweging. In het culturele leven waren ook enkele tekenen van collaboratie markant, zoals de culturele organisaties, die samenwerking met Nazi-Duitsland ondersteunden.

4.1. MILITAIRE COLLABORATIE

De militaire vertegenwoordigers van collaborateurs waren De Algemene SS-Vlaanderen en SS Wallonië. SS Vlaanderen werd op initiatief van de Duitse SS leider Himmler opgericht. Het doel ervan was de vereniging van alle Germaanse naties. In werkelijkheid was het een organisatie, die jonge mannen rekruteerde onder het mom van vechten tegen het communisme en het vormen van een groot Germaans rijk. Gevolg ervan was dat een groot aantal jonge mensen zich vrijwillig bij het Duitse leger aansloot. Een grote rol bij de rekrutering had ook de DeVlag (zie 4.5.) door de propaganda van Duits – Vlaamse samenwerking en de voordelen daarvan. Volgens een Duits bericht telde Alg. SS-VL op zijn hoogste punt rond 960 actieve leden.⁴¹ Na de oorlog vluchten de meeste leden naar Duitsland. In Wallonië ontstond het Waals Legioen als Degrelle's (zie 4.3.2.) poging om de Duitse aandacht te trekken. SS Wallonië had ongeveer hetzelfde aantal actieve leden als SS Vlaanderen maar de reden om te vechten was meer gebaseerd op een ideologische oorlog tegen het communisme.

4.2. COLLABORATIE BIJ JODENVERVOLGING

Een opvallende manier van collaboratie was de samenwerking bij de Jodenvervolging. In België is het mogelijk om twee perioden van de Jodenvervolging aan te duiden. De eerste is van 1940 tot 1942 en de tweede van 1942 tot de bevrijding. Uit de eerste periode, dus na de eerste anti-Joodse maatregelen van 28 oktober 1940⁴², die onder

⁴¹ WILDE, M. D. *DE KOLLABORATIE*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 5*. 1^{te} druk. Kappelen, DNB/Uitgeverij Pelcmans. 1985. pp.116. ISBN 90-289-0962-1.

⁴² DOORSLAER, R. V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent, SOMA. 2007. pp.608. (eindverslag van een onderzoek)

andere betekenden dat Joodse bedrijven gemarkeerd werden of dat alle Joden zich moesten melden, bleek het probleem van de zwak gecentraliseerde macht in België. Tussen de Belgische gemeenten en de Duitse Kommandanturen ontstonden eigen afspraken en daarom was de situatie van de Joodse gemeente in elke regio anders. Hierdoor voerden de Belgische politie, rijkswacht en vreemdelingen politie de anti-Joodse maatregelen zelf uit, alhoewel er in november 1940 werd geadviseerd dat de macht van de Belgische overheden beperkt was.⁴³ De tweede periode begint met de invoering van de Jodenster in mei 1942⁴⁴. Het was een vorm van verzet toen de Brusselse en Luikse gemeenten weigerden deze maatregel uit te voeren. In 1942 begonnen ook de razzia's, de acties waarbij Joden werden opgepakt.⁴⁵ De bekendste waren in Antwerpen en in Brussel. Vanaf juli 1942 werden de Belgische Joden naar het oosten gedeporteerd. In totaal werden 25.257 Joden tussen 1942 en de bevrijding uit Mechelen naar Auschwitz getransporteerd.⁴⁶ Voor de oorlog woonden er in België ongeveer 75.000 Joden.⁴⁷ Dat betekent dat één derde van de Jodenpopulatie tijdens de bezettingsperiode werd getransporteerd waarvan alleen een klein aantal overleefde.

4.3. POLITIEKE COLLABORATIE

Een grote rol bij de collaboratie speelden de politieke bewegingen die nog voor de oorlog ontstonden. De belangrijkste waren het Vlaams Nationaal Verbond onder leiding van Staf de Clercq, de Waalse REX partij van Léon Degrelle en Verdinaso van Joris van Severen. In 1941 sloot Verdinaso zich aan bij de VNV.⁴⁸ Al deze politieke partijen drukten na de bezetting uit dat ze Hitler en Nazi-Duitsland als hun leider erkenden.

⁴³ DOORSLAER, R. V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent, SOMA. 2007. pp.608. (eindverslag van een onderzoek)

⁴⁴ DOORSLAER, R. V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent, SOMA. 2007. pp.610.

⁴⁵ DOORSLAER, R. V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent, SOMA. 2007. pp.611. (eindverslag van een onderzoek)

⁴⁶ DOORSLAER, R. V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent, SOMA. 2007. pp.563. (eindverslag van een onderzoek)

⁴⁷ *Geschiedenis van de Joden in België*. [online]. laast gewijzigd 9 februari 2016 [gecit. 16 maart 2016]. Beschikbaar:

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_Joden_in_Belgi%C3%AB>

⁴⁸ WILDE, M. D. *DE KOLLABORATIE*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 5.1*^{te} druk. Kappelen, DNB/Uitgeverij Pelcmans. 1985. pp.52. ISBN 90-289-0962-1.

Tijdens de hele periode van de Duitse bezetting werkten ze met de Duitsers samen, zoals ambtenaren, politieagenten, journalisten, soldaten, enz.

Na de capitulatie van het Belgische leger werd koning Leopold III door de Duitsers naar het paleis van Laken meegenomen, waar hij tijdens de bezetting als krijgsgevangene verbleef. Op 19 november 1940 ontmoet hij daar Hitler. Leopold probeerde ten minste drie voorwaarden af te dwingen.⁴⁹ Hij wilde dat Belgische krijgsgevangenen naar België mochten terugkeren, dat België de onafhankelijkheid kon behouden en ten slotte wilde hij betere omstandigheden bij het leveren van voedsel. Tijdens de bezetting stond hij zijn politieke macht af, dus dat betekende dat hij geen politieke daden mocht ondernemen. Hij wees politieke bezoeken af. Hij droeg het hele bestuur aan de secretarissen-generaal en het militair bestuur van de bezetter over. In januari 1944 schreef hij een ‘politiek testament’ waarin hij onder andere een verontschuldiging eiste van de regering in ballingschap voor de gebeurtenissen in 1940, toen ze naar het buitenland vluchtte. Hij schreef echter niet over de hulp van de geallieerden en de slachtoffers van het naziregime.⁵⁰ Tijdens de bezetting werden zijn daden als goed beschouwd maar na de bevrijding veranderden de Belgen hun mening (zie 5.2.).

Een ander voorbeeld van Belgische collaboratie is het ondertekenen van het samenwerkingsprotocol met het Duitse militair bestuur op 12 juni 1940. De ondertekenaars waren de leden van de Secretarissen-generaal, die op grond van de wet van 10 mei, het belangrijkste Belgische bestuursorgaan werd.⁵¹

Op politiek gebied ontstonden nog tijdens de Duitse aanval grote problemen bij de lagere posities. Bijna één derde van de burgemeesters, schepenen en andere gemeentelijke ambtenares vluchtten, vaak ook met de stadskas.⁵² Ook leden van de politie en brandweermannen vluchtten en daarom raakten enkele steden in paniek.

⁴⁹ WILDE, M. D. *DE NIEUWE ORDE*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 3.4*^{de} druk. Kappelen, DNB/Uitgeverij Peckmans. 1982. pp.65. ISBN 90-289-9786-5.

⁵⁰ WILDE, M. D. *DE NIEUWE ORDE*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 3.4*^{de} druk. Kappelen, DNB/Uitgeverij Pelcmans. 1982. pp.65. ISBN 90-289-9786-5.

⁵¹ WILDE, M.D. *DE NIEUWE ORDE*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 3.4*^{de} druk. Kappelen, DNB/Uitgeverij Pelcmans. 1982. pp.59. ISBN 90-289-9786-5.

⁵² DOORSLAER, R. V. en MEYERS, W. en SELLESLAGH, F. en VERHOEYEN, E. en WINGAERT, M. V. D. *HET MINSTE KWAAD*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG DEEL 9*. 1^{te} druk. Kalmthout, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.85. ISBN 90-289-1497-8.

Mensen plunderden hun eigen steden. Er moesten snel nieuwe bestuursorganen benoemd worden. Het was een moeilijke situatie voor de ambtenaren die bleven. Nieuwe burgemeesters hadden vaak geen geld in stadskassa en daarom moesten ze het van de bezetter onder ongunstige voorwaarden lenen.

Op staatsniveau viel België onder het militaire bestuur van generaal von Falkenhausen en Eggert Reeger. In 1941 werd het land vervolgens een deel van het Derde Rijk als twee provincies: Vlaanderen en Wallonië.⁵³

4.3.1. POLITIEKE COLLABORATIE IN VLAANDEREN

Vlaanderen eiste autonomie op grond van hun Germaanse afkomst, maar dat was niet mogelijk. Vlaanderen wilde altijd een soort autonomie binnen België krijgen. Daarvoor diende de organisatie Vlaamse Beweging. Tijdens de bezetting hoopten de Flaminganten dat de Duitsers als Germanen Vlaanderen met hun strijd tegen het Franstalige deel van het land zouden helpen. Aan het begin van de bezetting was er een conflict tussen von Falkenhausen en Reeder over de zogenaamde Flamenpolitiek, die Vlamingen in belangrijke staatsbestuurlijke posities boven de Walen bevoordeelde. Reger was ervoor en von Falkenhausen wilde evenwicht handhaven.

4.3.2. POLITIEKE COLLABORATIE IN WALLONIË

De Walen kregen de status van Frans sprekende Germanen en zij collaboreerden ook, waarschijnlijk vanwege hun persoonlijke ambities.⁵⁴ Één van de bekendste Waalse collaborateurs was Léon Degrelle, die een oprichter van de REX partij was. Hij werd de bevelhebber van SS Wallonië en kreeg de meeste Duiste militaire onderscheidingen onder de vreemdelingen in het Duitse leger.⁵⁵

4.4. ECONOMISCHE COLLABORATIE

Een groot probleem voor België tijdens de oorlog was het leveren van voedsel. De redenen hierdoor waren de Engelse blokkade, de kleine eigen productie van landbouwproducten en de Duitse confiscaties. De secretarissen-generaal probeerden met Nazi-Duitsland af te spreken dat Duitsland aan België schaarse goederen in ruil voor

⁵³ HULICIUS, E. *BELGIE*. 1^{te} druk. Praha, Libri, 2006. pp.154. ISBN 80 -7277-191-4. (mijn vertaling)

⁵⁴ HULICIUS, E. *BELGIE*. 1^{te} druk. Praha, Libri 2006. pp.154. ISBN 80 -7277-191-4. (mijn vertaling)

⁵⁵ HULICIUS, E. *BELGIE*. 1^{te} druk. Praha, Libri 2006. pp.154. ISBN 80 -7277-191-4. (mijn vertaling)

industriële producten zou leveren. In de praktijk werkte dat echter niet. Duitsland importeerde zelfs voedsel uit België. De protesten van de Secretarissen-generaal veroorzaakten een groei van de zwarte markt. Aan de andere kant probeerden ze deze situatie te verbeteren door ondersteuning van eigen landbouwproductie en door het invoeren van rantsoenen. In werkelijkheid konden de mensen echter niet alles kopen waarop ze volgens de rantsoenen recht hadden. Daarom werden de Secretarissen-generaal in de publiek opinie hetzelfde als de Duitsers beschouwd.

In juli 1940 waren een half miljoen Belgen zonder werk. Dat betekende een werkloosheid van 27 %.⁵⁶ Één reden hiervoor was dat na de capitulatie het Belgische leger werd gedemobiliseerd en een andere reden was de terugkeer van vluchtelingen die kort na de bezetting naar Frankrijk gevlucht waren. Tijdens de oorlog was in Duitsland een gebrek aan arbeiders omdat de meeste mannen naar het front moesten gaan. Daarom was er de mogelijkheid voor de Belgen om in Duitsland te gaan werken. Eerst werd de vrijwilligheid ervan benadrukt, maar niet voor lang. In maart 1942 voerden de Duitsers verplichte tewerkstelling voor de Belgen in. Dat betekende de deportatie van arbeiders naar Duitsland. De Secretarissen-generaal streefden naar de vertraging van dit proces. Eerst kwamen ze met Nazi-Duitsland overeen dat de verplichte tewerkstellingen ook in België uitgevoerd konden worden want in België waren betere omstandigheden voor de arbeiders dan in Duitsland en ze keurden veel hiermee samenhangende uitvoeringsmaatregelen uit. Dit vond binnen de bevolking geen begrip, want het bleek nutteloze administratie en mensen dachten dat ze in een Duitsland goede baan zouden hebben. Uiteindelijk, waarschijnlijk vanwege de maatregelen van de Secretarissen-generaal begonnen de echte deportaties naar Duitsland bijna één jaar later dan in andere bezette landen.⁵⁷ Aan de andere kant blijft, het een feit dat oorspronkelijk de Secretarissen-generaal met de tewerkstelling akkoord gingen. In het algemeen werkten de Belgen in Duitsland in slechte omstandigheden en kregen ze minder geld dan beloofd. Bijna de helft van deze arbeiders werkte in grote bedrijven zoals BMW, Siemens, Daimler Benz en andere, die toen meestal producten voor de wapenindustrie

⁵⁶ DOORSLAER, R. V. en MEYERS, W. en SELLESLAGH, F. en VERHOEYEN, E. en WINGAERT, M. V. D. *HET MINSTE KWAAD*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG DEEL 9*. 1^{te} druk. Kalmthout, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.17. ISBN 90-289-1497-8.

⁵⁷ DOORSLAER, R. V. en MEYERS, W. en SELLESLAGH, F. en VERHOEYEN, E. en WINGAERT, M. V. D. *HET MINSTE KWAAD*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG DEEL 9*. 1^{te} druk. Kalmthout, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.18. ISBN 90-289-1497-8289-1497-8.

produceerden. Mannen tussen 18 en 50 en vrouwen van 21 tot 35 jaar waren verplicht in Duitsland te werken. De vrouwen werden in maart 1943 uit deze verordening gehaald.⁵⁸

In het bezette land was een kracht van vertegenwoordigers van de financiële sector opgekomen. Dit waren met name Alexander Galopin, gouverneur van de *Société Générale*, M.L. Gerard van de Bank van Brussel, en F. Collin van de Kredietbank. Deze mannen waren aanwezig bij de onderhandelingen met de Duitsers en hadden er groot belang bij. Onder hun leiding was de Belgische economie van een vrije in een staatsgeleide economie veranderd. De Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie en de Warencentrales werden opgericht. Hierdoor konden de Duitsers makkelijker de hele economie van België controleren. De collaboratie was eerst niet de bedoeling. Volgens het idee van de politiek van het minste kwaad, zou dat echter de voortzetting van de industrie in het land betekenen. Uiteindelijk hielp het de Duitsers, dus het was wel een soort collaboratie.

4.5. COLLABORATIE IN CULTUREEL LEVEN

Nog in 1936 werd door enkele Vlaamse en Duitse culturele vertegenwoordigers DeVlag opgericht. Dat was de Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft, dus een gemeenschap voor ondersteuning van Vlaams-Duitse culturele samenwerking.⁵⁹ Tijdens de bezetting kreeg het ook nog een functie van propaganda. Het promootte Vlaams-Duitse betrekkingen door middel van het uitnodigen van erkende Duitse kunstenaars, theatergezelschappen, orkesten, enz. Samenwerking tussen Duitsland en Vlaanderen had een lange traditie door de Germaanse oorsprong. Vlamingen zochten altijd ondersteuning bij andere Germaanse naties in hun strijd tegen de Franstalige overheersing. Een andere belangrijke Vlaamse culturele institutie was Volk en Kunst die in oktober 1940 ontstond. Het hoofddoel ervan was het beleid van andere culturele organisaties zoals het Vlaams Nationaal Zangverbond (VNZ), Algemene toneelcentrale en het Vlaams verbond van Muziekverenigingen (VVMV) te controleren. Er werd bijvoorbeeld bepaald dat tijdens het Vlaams-Nationaal Zangfeest in 1943 nummers als

⁵⁸ DOORSLAER, R. V. en MEYERS, W. en SELLESLAGH, F. en VERHOEYEN, E. en WINGAERT, M. V. D. *HET MINSTE KWAAD*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG DEEL 9*. 1^{te} druk. Kalmthout, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.66. ISBN 90-289-1497-8289-1497-8.

⁵⁹ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.13. ISBN 90-289-1370-X.

'De Vlaamse Leeuw', het 'Wilhelmus' en de 'Stem van Zuid-Afrika' niet gezongen mochten worden.⁶⁰ Een ander voorbeeld is dat de werken van Angelsaksische en Joodse auteurs onder de naam van de vertalers gepubliceerd werden, vooral bij toneelstukken. Bij het toneelstuk 'Waar de sterre bleef stille staan' mocht niet aangegeven worden dat een co-auteur ervan, behalve Felix Timmermans, ook Eduard Verman was, omdat hij van Joodse oorsprong was.⁶¹

De Waalse equivalent van de DeVlag was Communauté Culturelle Wallone, afgekort als de CCW, die in januari 1941 opgericht werd.⁶² In tegenstelling tot Vlaamse organisaties waren de Waalse veel minder actief in de samenwerking met de bezetter. Dit kwam door het taalprobleem en ook doordat een samenwerking tussen Wallonië en Duitsland geen grote traditie had. Wallonië was altijd meer op Frankrijk georiënteerd. Een andere reden ervoor kon zijn dat Wallonië het meer industriële deel van België was, dus er was geen grote culturele ontwikkeling. Er werden dan ook minder Duitse gasten naar Wallonië uitgenodigd.

In de literatuursfeer werden de Belgische auteurs niet zo sterk beperkt als in Nederland. Dit kwam door dat de thema's van de schrijvers bijna dezelfde als voor de oorlog bleven, dus over maatschappelijke problemen, en socialistische en katholieke thema's. Er waren weinig auteurs die tegen de vijand en de bezetting schreven en daarom was er geen echte censuur nodig. Toch werkten er kunstenaars die deel van het verzet uitmaakten. Dat waren bijvoorbeeld Johan Daisne, Achilles Mussche, Raymond Herreman en Kamiel Van Baelen.⁶³

⁶⁰ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.21. ISBN 90-289-1370-X.

⁶¹ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.21. ISBN 90-289-1370-X.

⁶² VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.27. ISBN 90-289-1370-XX.

⁶³ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.33. ISBN 90-289-1370-X.

Aan de andere kant werd er wel censuur uitgevoerd bij de pers. Sommige bladen, die niet pro-Duits georiënteerd waren, werden verboden zoals *Le Soir*, *De Gazet van Antwerpen* of *Volksgazet*.

In het onderwijs ontstonden ook veranderingen die door het Belgisch bestuur en scholen uitgevoerd werden. Uit de schoolboeken moesten alle anti-Duitse ideeën en feiten weggelaten worden. Een andere ingreep in het onderwijs waren de anti-Joodse maatregelen. Er mochten ook geen boeken of handboeken, die door anti-Duitse of Joodse auteurs geschreven waren, gepubliceerd worden. Bijvoorbeeld het handboek '*Beginselen der scheikunde*' mocht niet meer gebruikt worden omdat het de opmerking dat de Duitsers voor het eerst in de geschiedenis gifgas bij een gevecht hadden gebruikt, bevatte.

Nog in het interbellum ontstond OMO – De Vlaamsche leraarsbond van het Officieel Middelbaar Onderwijs. Na de bezetting werd het volgens de Nieuwe-Orde hervormd en één van de hoofdoelen ervan was de vernederlandsing van het onderwijs. Een ander doel was bijvoorbeeld de verandering van Vlaams-Nationale leraren naar nationaal-socialistische opvoeders, dus volgens het Duitse onderwijsmodel.⁶⁴

De Duitsers wilden vermijden de universiteiten te sluiten, want ze wisten dat studenten en professoren dan problemen konden veroorzaken. In plaats van sluiting, besloten ze om te herstructureren. De universiteiten in Gent en Luik werden de wetenschappelijke centra van Vlaanderen en Wallonië, Leuven moest sterk een theologisch karakter hebben. De universiteit in Brussel zou naar een centrum van “Germaanse Wetenschap” hervormd worden en zou in Franstalige en Nederlandstalige secties verdeeld worden.⁶⁵ Grote tegenstand onder professoren en studenten ontstond bij het ontslag van Joodse docenten en studenten. De Duitse bedoeling dat alle universiteiten met hun werk zouden doorgaan was niet helemaal succesvol. De Vrije Universiteit Brussel stopte met de

⁶⁴ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.92. ISBN 90-289-1370-X.

⁶⁵ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.93. ISBN 90-289-1370-X-X.

cursussen na de beslissing van de Raad van Bestuur op 25 november 1941.⁶⁶ Behalve dit voorbeeld waren er geen vormen van verzet, dus alle universiteiten accepteerden alle Duitse voorwaarden zonder enkel protest.

4.6. HET VERZET EN HET EIND VAN COLLABORATIE

Het actieve binnenlandse verzet had de vorm van sabotage van elektriciteitstoevoer of verkeersnetten, aanvallen bijvoorbeeld op treinen die de Joden deporteerden of het informeren van het buitenlandse deel van het verzet, of het helpen met vluchten van bedreigde mensen uit het land. De eerste aanslag was al op 20 mei 1940 en het was een aanslag op het telefoonnet.⁶⁷ Mensen die in het verzet actief waren, hadden enkele redenen hiervoor: of ze herinnerden zich nog het trauma van de Eerste Wereldoorlog, of ze waren sterk nationalistisch en vochten voor de vrijheid van België, of ze waren antifascisten. Deze mensen werkten in verzetsgroepen en inlichtingennetten met als de bekendste en best georganiseerde *Claurence en Mill*.⁶⁸

Veel arbeiders wilden hun onvrede met de bezetting uitdrukken. Meestal gebeurde dit door middel van stakingen. Gewoonlijk was het op een jubileum van de bezetting of nationale feestdagen zoals 21 juli.

Het buitenlandse verzet werd door de Belgische regering in Londen geleid. Ze hadden ook een belangrijke bemiddelaar tussen het binnenlandse verzet en de geallieerden opgericht en dat was de Staatsveiligheid. Één van de manieren van communicatie tussen de geallieerden en het Belgische verzet waren droppingen van agenten.

Samenwerking tussen binnenlandse verzetsorganisaties en buitenlandse legers, (meestal het Engelse leger) was heel belangrijk. Winston Churchill heeft in zijn Memoires geschreven dat bijna 80 % van de inlichtingen over de Duitse radarinstallaties in 1942

⁶⁶ VIJVER, H. V. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. pp.95. ISBN 90-289-1370-X.

⁶⁷ LOUYET,P. *HET VERZET*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 4*. 3^{de} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1984. pp.17. ISBN 90-289-0886-2.

⁶⁸ LOUYET,P. *HET VERZET*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 4*. 3^{de} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1984. pp.41. ISBN 90-289-0886-2.

van Belgische bronnen kwam.⁶⁹ Deze informatie was heel belangrijk in de verdere militaire acties van geallieerden tegen Nazi-Duitsland.

Na de landing van het geallieerde leger in Normandië op 6 juni 1944 was het aantal sabotages gegroeid. Vooral in de vorm van aanslagen op spoorwegen. Het duurde echter bijna drie maanden tot de Amerikaanse troepen de Belgische grenzen bereikten, namelijk op 2 september 1944. Het Engelse leger kwam één dag later en op dezelfde dag, dus op 3 september werd Brussel bevrijd. Het belangrijkste punt in de Duitse defensie was de haven van Antwerpen, maar die werd ook bevrijd tijdens de eerste dagen.⁷⁰ Wat later, op 12 september, bevrijdden de Canadezen de steden Brugge en Zeebrugge. Een probleem ontstond toen de geallieerden de Ardennen bereikten. Daar begon een Duits offensief dat tot januari 1945 duurde. Vanwege de mislukte Operatie Market Garden in Nederland en de strenge winter van 1944 konden de Duitsers weer een offensief beginnen om weer Antwerpen te bezetten. Voor de bevolking die in nog bezet gebied leefde, betekende dat ontberingen door de zogenaamde Hongerwinter. De strenge winter, gebrek aan voedsel en acties van de Gestapo veroorzaakten voor mensen die in de Ardennen woonden de moeilijkste tijd van de hele oorlog. Uiteindelijk lukte het de geallieerden de rest van België te bevrijden.

Na de bevrijding probeerden de collaborateurs naar Duitsland of Zwitserland te vluchten. De leden van SS Vlaanderen en SS Wallonië die in Duitsland bleven, bleven daar vaak voor de rest van hun leven. The SS'ers die in België bleven werden meestal aangehouden en veroordeeld voor hun misdaden.

⁶⁹ LOUYET,P. *HET VERZET*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 4*. 3^{de} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1984. pp.37. ISBN 90-289-0886-2.

⁷⁰ VIJVER, H.V.D. DOORSLAER, R. v. VERHOEYEN, E. *HET VERZET 2*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 6*. 2^{de} druk. Kappelen, De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1988. pp.100. ISBN 90-289-1368-8.

5. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE

Na de bevrijding ontstond in elk land de vraag van wat met de collaborateurs zou gebeuren. Meestal werden de collaborateurs veroordeeld tot gevangenisstraffen of tot de doodstraf. Er waren ook enkele politieke veranderingen nodig. In Slowakije was dat het eind van de zelfstandige staat en in België de troonsafstand van de koning.

5.1. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE IN SLOWAKIJE

Na de bevrijding van Slowakije vluchtte de Slowaakse regering naar Kremsmünster in Oostenrijk waar ze een document ondertekende waarin stond dat de regering zich aan de Amerikaanse generaal Walton Walker overgaf. Dat was het officiële einde van de Slowaakse republiek. Politici, ambtenaren maar ook kunstenaars die van collaboratie met Nazi-Duitsland verdacht werden, werden veroordeeld. Enkele werden tot een gevangenisstraf veroordeeld, maar sommigen tot de doodstraf. De Slowaakse president en leidende figuur van de collaboratie Jozef Tiso, werd ook tot de doodstraf veroordeeld. Hij werd op 18 april 1947 opgehangen.⁷¹

Na de Slowaakse republiek werd de Tsjechoslowaakse republiek met president Eduard Beneš hernieuwd. Tijdens deze periode keerden veel mensen, die voor de oorlog naar het buitenland gevlucht waren, terug naar Tsjechoslowakije. Aan de andere kant emigreerden veel mensen omdat ze bang waren voor de Sovjetinvloed en ook omdat ze tegen de hernieuwde republiek protesteerden.

5.2. GEVOLGEN VAN COLLABORATIE IN BELGIË

De tijd na de bevrijding van België wordt 'repressie' genoemd. Het was de tijd van de veroordeling van de collaborateurs en oorlogsmisdadigers. De meest voorkomende veroordeelden waren politici en andere mensen die zich bij militaire organisaties als SS Vlaanderen en SS Wallonië aangesloten hadden. Veroordelingen varieerden van gevangenisstraffen tot de doodstraf. Veel van de collaborateurs en oorlogsmisdadigers vluchtten naar het buitenland, meestal naar Duitsland of Zwitserland.

Een andere kwestie in de naoorlogse tijd in België is de zogenaamde Koningskwestie. Koning Leopold III werd in september 1944 naar Duitsland en daarna naar Oostenrijk gedeporteerd waar hij door het Amerikaanse leger bevrijd werd. Intussen keerde de

⁷¹ LACKO, M. *SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 - 1945*. 1^{te} druk. Bratislava, Perfekt, 2008. pp.176. ISBN 978-80-8046-408-0. (mijn vertaling)

regering in ballingschap terug naar België en ontstond de kwestie wat er met Leopold zou gebeuren. Er werd een referendum over de terugkeer van de koning georganiseerd. Bijna 60 % van de bevolking was voor de terugkeer en de rest tegen.⁷² Toen Leopold terugkeerde veroorzaakte dat veel protesten. Uiteindelijk ondertekende hij de troonafstand op 16 juli 1951 en volgde zijn zoon Boudewijn hem op.⁷³

⁷² REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.215. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

⁷³ REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt, Uitgeverij Lannoo nv, 2009. pp.215. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

6. VERGELIJKING VAN DE COLLABORATIE IN SLOWAKIJE EN BELGIË

De politieke situatie voor de oorlog was in Slowakije en België in enkele punten vergelijkbaar. Hoewel België een constitutionele monarchie was en Slowakije een deel van de Tsjechoslowaakse republiek, waren beide politieke scènes sterk gepolariseerd tussen de rechtse en linkse partijen. Beide landen hadden centrale overheden ondanks het feit dat in beide landen behalve nationale minderheden twee verschillende hoofdnationaliteiten leefden. In Tsjechoslowakije waren dat Slowaken en Tsjechen en in België Walen en Vlamingen. In de loop van de tijd ontstond tussen deze landdelen een ongelijkheid. Er waren vooral grote problemen in de taalpolitiek. In België waren alle ambten en scholen verfranst, dus ook in het Nederlandstalig gebied. In Tsjechoslowakije was de situatie vergelijkbaar in het Slowaakse gebied, waar het onderwijs en de administratie in het Tsjechisch uitgevoerd moest worden.

Centralisatie van de landen en het onderdrukken van de rechten van Vlamingen en Slowaken leidde tot het eisen van de autonomie. In Vlaanderen eiste de Vlaamse Beweging en in Slowakije HSLS dit. Beide politieke organisaties werkten al voor de oorlog met Nazi-Duitsland samen. Slowaakse politici van HSLS zochten bij de Duitsers direct hulp bij de strijd voor de autonomie. Leden van de Vlaamse Beweging hadden enkele organisaties, die op basis van samenwerking met Nazi-Duitsland werden opgericht zoals de culturele vereniging DeVlag. Door zulke organisaties, die op Germaanse oorsprong beroep deden, wilden ze ook de hulp van de Duitsers bij de strijd tegen de Waalse overheersing krijgen. Deze vormen van samenwerking leidden later tot collaboratie.

De vooroorlogse economie van Slowakije en België was verschillend. Voor België was mijnbouw de belangrijkste sector. In Slowakije was dat landbouw. Hier moet wel gezegd worden dat in Vlaanderen de landbouwproductie wel belangrijk was, maar in de landelijke economie als geheel was dit minder van belang. De Tsjechoslowaakse economie werd in de jaren dertig meer door de overheid gecontroleerd. Dit verschijnsel begon in België pas na de bezetting. De economie in beide landen bloeide, maar alleen tot de Grote Depressie. Deze periode schaadde de Belgische economie heel sterk. In Slowakije was dat eerst niet zo markant, maar uiteindelijk werd een groot aantal mensen werkloos en daarom groeide de emigratie. In België steeg de werkloosheid ook sterk. Arme mensen zonder werk zagen later door de collaboratie een kans om een nieuwe baan te vinden. In Slowakije kregen ze bijvoorbeeld de posities van de Joden of gingen

vrijwillig in Duitsland werken. Voor de verplichte tewerkstelling was de situatie in België gelijk. Mensen hadden door collaboratie ook grotere kans om werk te vinden.

Op het gebied van internationale betrekkingen was de situatie in Slowakije en België totaal anders. In Tsjechoslowakije veroorzaakten de nationale minderheden grote problemen, omdat ze door hun officiële thuislanden ondersteund werden. Enkele gebieden van de Tsjechoslowaakse republiek werden bezet door de omliggende landen, vooral de Slowaakse gebieden. Kort voor de oorlog verklaarde Slowakije de autonomie binnen de republiek. België aan de andere kant verkoos neutraal te blijven.

Het begin van de collaboratie in Slowakije en België had een ander verloop. In Slowakije was de Duitse invloed groot vanaf 1938, omdat de verklaring van Slowaakse autonomie een groot voordeel voor Hitler betekende. Nazi-Duitsland ondersteunde de Slowaakse politieke activiteiten, vooral van de rechtse partijen. Toen Slowakije nog een deel van Tsjechoslowakije was, werd het door de Tsjechen bezet. Pas na de Tsjechische bezetting vluchtten Slowaakse politici naar het buitenland en vroegen ze Nazi-Duitsland om hulp. Slowakije onder auspiciën van Duitsland werd een zelfstandige staat en vanwege de bedreiging door de buurlanden ondertekende Slowakije vrijwillig met Duitsland een overeenkomst over de beschermingrelatie.

Zoals al gezegd, waren de redenen om te collaboreren in België anders. België ondernam tot de bezetting geen politieke daden tegen of ten gunste van Duitsland. Het probeerde zo lang mogelijk de neutraliteit te behouden. In tegenstelling tot Slowakije, waar geen echte Duitse inval tot 1944 plaatsvond, werd België op 10 mei 1940 bezet. Één maand later op 12 juni 1940 ondertekenden de Secretarissen-generaal met het Duits militair bestuur een samenwerkingsprotocol.

De manieren van collaboratie op militair gebied waren in België en Slowakije vergelijkbaar. Beide landen collaboreerden op militair gebied. Slowakije viel Polen en de Sovjet-Unie samen met Duitsland aan, maar voor de Slowaakse soldaten was het verplicht. Dus in Slowakije collaboreerde in dit geval alleen het bestuur, dat het bevel om zich bij het leger te melden gaf, niet de soldaten. Belgische soldaten meldden zich vrijwillig aan bij de militaire groepen SS Vlaanderen en SS Wallonië en vochten samen met de Duitsers tegen de Sovjet-Unie. Beide militaire organisaties hadden rond 960 actieve leden.

In de Jodenkwesie waren ook beide landen actief. Slowaken voerden zelfgemaakte anti-Joodse maatregelen in. De Belgische collaborateurs werkten met de Duitsers bij de uitvoering ervan samen maar ze hadden die maatregelen niet zelf gemaakt zoals in Slowakije. In beide landen werd er meegewerkt aan de deportatie van Joden naar de concentratiekampen. In Slowakije waren er echter geen protesten tegen, in België wel. Een grootverschil zien we dan ook in de statistieken. In België overleefde ongeveer 77 % van de Joden het naziregime terwijl dat in Slowakije slechts 26 % was.

Op economisch gebied ging het in beide landen om dezelfde zaken. Beide landen exporteerden voedsel en mijnbouwproducten naar Duitsland op grond van overeenkomsten betreffende samenwerking. In Slowakije was dat een Schutzvertrag en in België het samenwerkingsprotocol van 12 juni 1940. In Slowakije was verder nog de levering van hout, aardolie, wapens en munitie belangrijk.

In België waren in collaboratie politieke bewegingen zoals de Vlaamse Beweging en in Wallonië de politieke partij REX actief. De Vlaamse Beweging zag in de collaboratie een kans om autonomie te krijgen en Wallonië wilde niet een minderwaardige positie in tegenstelling tot het Germaanse Vlaanderen hebben. In Slowakije waren het HSES en Hlinka's Garda, die dankzij de ondersteuning van Nazi-Duitsland een eigen Slowaakse staat mochten vormen.

De Belgische koning Leopold III werd ook beschouwd als collaborateur, omdat hij de capitulatie had ondertekend, en niks tegen de bezetter had gedaan. Een andere reden was dat hij Adolf Hitler had ontmoet en na daarna zijn politieke macht afstond. Later had hij een "politiek testament" geschreven waarin hij een verontschuldiging van de regering in ballingschap voor zijn vlucht naar het buitenland eiste, maar hij had erin niks over de slachtoffers van het naziregime en de hulp van de geallieerden geschreven.

Terwijl er in Slowakije een regering met een eigen president was, omdat Slowakije vrijwillig collaboreerde, bestond er in België een militair bestuur want België werd door Duitsland militair bezet. In beide landen moesten er echter nieuwe ambtenaren en politici benoemd worden. In Slowakije kwam dat door een gebrek aan Slowaakse ambtenaren omdat voor het ontstaan van de zelfstandige staat alle belangrijke functies door Tsjechen werden bekleed. In België ontstond dit probleem na de bezetting toen de meeste ambtenaren naar het buitenland waren gevlucht.

In België was er nog een ander probleem, dat in Slowakije door de zelfstandigheid opgelost werd. De politieke strijd tussen Vlamingen en Walen was namelijk gegroeid. Vlaanderen verwachtte ondersteuning van Nazi-Duitsland in de vorm van afsplitsing van Wallonië op grond van Germaanse oorsprong. In België was er echter geen splitsing als in Tsjecho-Slowakije gebeurd.

In het culturele leven was de situatie in beide landen vergelijkbaar. Beide landen worden op dit gebied sterk gekenmerkt door samenwerking met Nazi-Duitsland. In Slowakije waren kunstenaars ook collaborerende politici omdat ze posities in het propagandabureau en staatsbestuur, namelijk in het Ministerie van onderwijs, kregen. In beide landen werden er geen echte beperkingen in de kunst uitgevoerd, omdat in beide landen weinig auteurs tegen het naziregime schreven of anders actief waren. Er was wel censuur, maar het hoefde niet zo sterk te zijn. Voor het Slowaakse culturele leven was dit een periode van bloei, want de kunstenaars mochten de Slowaakse taal vrij gebruiken. Dezelfde situatie ontstond in Vlaanderen, waar verschillende Duits – Vlaamse culturele organisaties een grote rol speelden. De positie van het Slowaaks en het Nederlands werd ook in het onderwijs verbeterd. In Slowakije werden nieuwe universiteiten en wetenschappelijke centra opgericht en in België werden de universiteiten op instigatie van de Duitsers geherstructureerd. In beide landen werden ook de Joden van het onderwijs en heel het culturele leven uitgesloten.

In beide landen was binnenlands en buitenlands verzet actief. De takken van de binnenlandse verzetsgroepen waren sabotage, stakingen, antinazi propaganda, hulp bij het vluchten uit het land en inlichtingdiensten. Vooral in België waren de inlichtingdiensten heel belangrijk, niet alleen voor het Belgisch verzet, maar ook voor de geallieerden. Het buitenlandse verzet werd door de Tsjecho-Slowaakse exiel-regering en de Belgische regering in ballingschap gevormd. Beide bestuursorganen hadden hun zetels in Londen en werkten samen met de geallieerden.

In Slowakije was het verzet anders dan in België vanwege de organisatie van de Slowaakse Nationale Opstand, die echter niet succesvol was. Tijdens de opstand werd Slowakije door Nazi-Duitsland militair bezet. Het Slowaakse gebied werd door het Rode leger tijdens het voorjaar in 1945 bevrijd.

Het grootste deel van het Belgisch gebied werd door de geallieerden al aan het eind van 1944 bevrijd, behalve de Ardennen. Dit gebied werd in januari 1945 bevrijd.

De naoorlogse situatie was in beide landen ook vergelijkbaar. Een verschil was echter dat Slowaakse collaborateurs zich aan de geallieerden overgaven, terwijl de Belgische collaborateurs vaak probeerden te vluchten naar het buitenland. In beide landen werden echter de collaborateurs veroordeeld tot gevangenisstraffen of de doodstraf. Een verschil zien we nog in het eind van de leidende figuren van de collaboratietijd. De Slowaakse president Tiso en de minister van Buitenlandse zaken Tuka werden opgehangen. De minister van Binnenlandse zaken, Mach, de man verantwoordelijk voor de deportatie van de Joden werd tot 30 jaar gevangenisstraf veroordeeld en na 25 jaar vrijgelaten. De leider van de Waalse REX partij, Léon Degrelle, werd tot de doodstraf veroordeeld maar hij vluchtte naar Spanje waar hij asiel kreeg. De leidende figuur van de Vlaamse Beweging, August Borms, werd net als Tiso geëxecuteerd.

De Belgische koning werd voor een korte periode weer koning, maar na de volksprotesten moest hij afstand doen van de troon.

Na de bevrijding keerden veel Belgen en Slowaken uit het buitenland terug. Aan de andere kant emigreerden uit Slowakije weer veel mensen, omdat ze bang voor de Sovjet-Unie waren.

CONCLUSIE

De periode van de jaren dertig en daarna de Tweede Wereldoorlog was voor de Europese landen niet makkelijk. De politieke gebeurtenissen uit die tijd hebben gevolgen tot op de dag van vandaag. Dit geldt ook voor het Koninkrijk België en de Slowaakse Republiek, twee landen die met Nazi-Duitsland collaboreerden.

Het hoofddoel van deze scriptie was om de periode van de collaboratie in België en Slowakije te beschrijven. Een ander doel was om een vergelijking te maken tussen twee landen wat betreft de vooroorlogse situatie, redenen en manieren van collaboratie en het eind van de collaboratie.

Deze scriptie laat zien dat er al voor de oorlog in beide landen pogingen waren om met Nazi-Duitsland samen te werken. We kunnen zien dat de situatie in Tsjechoslowakije tussen de Tsjechen en Slowaken vergelijkbaar was met de situatie in België tussen de Vlamingen en de Walen. Het onderdrukken van de nationale rechten van de Slowaken en de Vlamingen leidde in beide landen tot een groei van nationalisme en dan tot fascisme. Dat kan als één van de redenen van de collaboratie aangeduid worden.

Verder is uit deze scriptie gebleken dat de collaboratie in beide landen alle sectoren betrof, dus politiek, economie en ook cultuur. In beide landen waren de manieren van collaboratie vergelijkbaar.

In beide landen werkten binnenlandse en buitenlandse verzetsgroepen op vergelijkbare wijze.

Europa bevond zich kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in moeilijke periode en het is onmogelijk vandaag de dag te oordelen over de daden of misdaden van de mensen die in die tijd leefden. Het is nu alleen noodzakelijk om zich van deze gebeurtenissen bewust te zijn en om in de toekomst zulke situaties te voorkomen. En dat was ook één doel van deze scriptie, namelijk een neutraal beeld over de geschiedenis van Slowakije en België als collaborateurs met Nazi-Duitsland te geven.

ENGLISH ABRIDGEMENT

This bachelor thesis describes the situation in the Slovak republic and in Belgium before and during the collaboration with German Reich. The thesis concerns the reasons and the manners of the collaboration in these countries. Short introduction is followed by six chapters. In the first chapter is described the political and economical situation in Belgium and Slovakia before the World War II. It contains also a brief description of international relationships of these two countries. In the second chapter are depicted the reasons of the collaboration. The third and fourth chapters are the most important because they are speaking about the collaboration itself. They are describing the manners of the collaboration in the solution of the Jewish question, then also in political, economical, military and cultural sphere. They also contain a subchapter about the resistance in both countries. The last but one chapter provides a brief summary of the consequences of the collaboration. The very last chapter is the comparison of the collaboration in Slovakia and in Belgium.

RESUMÉ V ČEŠTINĚ

Bakalářská práce popisuje situaci ve Slovenské republice a v Belgii, před a během kolaborace s Německou říší. Práce se zabývá důvody a způsoby kolaborace v těchto krajinách. Po krátkém úvodu následuje šest kapitol. V první kapitole je popsána politická a ekonomická situace v Belgii a na Slovensku před Druhou světovou válkou. Obsahuje také krátký popis mezinárodních vztahů těchto dvou krajin. V druhé kapitole jsou popsány důvody kolaborace. Třetí a čtvrtá kapitola jsou nejdůležitější, protože pojednávají o samotné kolaboraci. Tyto kapitoly popisují způsoby kolaborace v oblasti řešení židovské otázky, dále v politické, ekonomické, vojenské a kulturní sféře. Obsahují také podkapitolu o odboji v obou krajinách. Předposlední kapitola nabízí stručný souhrn důsledků kolaborace. Poslední kapitola je srovnáním kolaborace na Slovensku a v Belgii.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUURLIJST:

BAKA, I. *SLOVENSKÁ REPUBLIKA A NACISTICKÁ AGRESIA PROTI POLSKU*. 1^{te} druk. Bratislava.

Vojenský historický ústav, 2006. 192p. ISBN 80-969375-1-0.

BALTHAZAR, H. *BELGIË ONDER DUITSE BEZETTING 1940-1944*. IN: *ALGEMENE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN, DEEL XV*. 1^{te} druk. Haarlem. Fibula-Van Dishoek,

1982. 492p. ISBN 10 9022838161.

CRAEYBECKX, J. Hoofdstuk V: *VAN DE GROTE DEPRESIE TOT DE TWEEDE WERELDOORLOG*. in:

WITTE,E. en CRAEYBECKX,J.en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Antwerpen. Standaard Uitgeverij n.v., 1990. 416p. ISBN: 90-02-18063-2.

CRAEYBECKX,J. Hoofdstuk IV: *VAN DE EERSTE WERELDOORLOG TOT DE GROTE ECONOMISCHE*

DEPRESIE. IN: WITTE,E. en CRAEYBECKX,J.en MEYEN,A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. 6^{de} druk. Antwerpen. Standaard Uitgeverij n.v., 1990. 416p. ISBN: 90-02-18063-2.

DEÁK, L. *MALÁ VOJNA*. 2^{de} druk. Bratislava: STÁLA KONFERENCIA SLOVENSKEJ INTELIGENCIE SLOVAKIA PLUS, 1993. 98p. ISBN 80-88750-02-4.

DOORSLAER, R.V. *GEWILLIG BELGIË. OVERHEID EN JODENVERVOLGING IN BELGIË TIJDENS DE TWEDE WERELDOORLOG*. Gent. SOMA, 2007. 1116p. (eindverslag van een onderzoek beschikbaar: <http://www.senate.be/event/20070213-jews/doc/eindverslag.pdf>)

DOORSLAER, R. V. en MEYERS, W. en SELLESLAGH, F. en VERHOEYEN, E. en WINGAERT, M. V. D. *HET MINSTE KWAAD*. IN: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG DEEL 9*. 1^{te} druk. Kappelen. De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. 125p. ISBN 90-289-1497-8.

HAJKO, J. *NEZRELÁ REPUBLIKA*. 1^{te} druk. Bratislava. Vydavateľstvo Slovart, spol. s.r.o., 2009. 415p. ISBN 978-80-8085-872-8.

HETÉNIY, M. *SLOVENSKO- MAĎARSKÉ POMEDZIE V ROKOCH 1938 – 1945*. 1^{te} druk. Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. 218p. ISBN 978-80-8094-444-5.

HULICIUS, E. *BELGIE*. 1^{te} druk. Praha. Libri, 2006. 186p. ISBN 80 -7277-191-4.

KLIMKO, J. *TRETIA RÍŠA A LUDÁCKY REŽIM NA SLOVENSKU*. 1^{te} druk. Bratislava. Vydavateľstvo Obzor, 1986. 256p. 65 – 044 – 86.

KLUBERT, T. *ZÁVER VOJNY A PRECHOD FRONTU CEZ SLOVENSKO* . *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p. 46–50. ISSN 1335-6550.

LACKO, M. *SLOVENSKÁ ARMÁDA A ŤAŽENIE PROTI POĽSKU V ROKU 1939*. *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p. 6–11. ISSN 1335-6550.

LACKO, M. *SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 - 1945*. 1^{te} druk. Bratislava. Perfekt, 2008. 206p. ISBN 978-80-8046-408-0.

LACKO, M. *ŤAŽENIE SLOVENSKEJ ARMÁDY PROTI SOVIETSKÉMU ZVÄZU* . *HISTORICKÁ REVUE*, 2011, jaargang. 22, No. 9, p. 18–27. ISSN 1335-6550.

LOUYET, P. *HET VERZET*. In: *BELGIE IN DE TWEEDE WERELDOORLOG. DEEL 4*. 3^{de} druk. Kappelen. De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1984. 93p. ISBN 90-289-0886-2.

MARTULIAK, P. en FREMAL, K. *DEJINY SLOVENSKA V ROKOCH 1914-1945*. 2^{de} druk. Banská Bystrica: Kníhkupectvo DUMA, 1997. 124p. ISBN 80 – 967714 – 3 – 4.

REYNEBEAU, M. *EEN GESCHIEDENIS VAN BELGIË*. 2^{de} druk. Tielt. Uitgeverij Lannoo nv, 2009. 333p. ISBN 90 209 8622 8 – NUR 688.

ROHÁČ, J. *KRONIKA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY*. 2^{de} druk. Bratislava. Fortuna Libri, 2007. 519 p. ISBN 978-80-89144-94-5.

VIJVER, H.V.D. en DOORSLAER, R. v. en VERHOEYEN, E. *HET VERZET 2*. in: *BELGIË IN DE TWEEDE WERELDOORLOG. DEEL 6*. 2^{de} druk. Kappelen. De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1988. 111p. ISBN 90-289-1368-8.

VIJVER, H. v. D. *HET CULTURELE LEVEN TIJDENS DE BEZZETING*. in: *BELGIË IN DE TWEEDE WERELDOORLOG. DEEL 8*. 1^{te} druk. Kappelen. De Nederlandsche Boekhandel, Pelcmans, 1990. 103p. ISBN 90-289-1370-X.

WILDE, M. D. *DE KOLLABORATIE*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 5*. 1^{te} druk. Kappelen. DNB/Uitgeverij Pelcmans, 1985. 123p. ISBN 90-289-0962-1.

WILDE, M. D. *DE NIEUWE ORDE*. In: *BELGIË IN DE TWEDE WERELDOORLOG. DEEL 3*. 4^{de} druk. Kappelen. DNB/Uitgeverij Pelcmans. 1982. 127p. ISBN 90-289-9786-5.

WITTE, E. Hoofdstuk VI: *TUSSEN RESTAURATIE EN VERNIEUWING (1944-1950)*. in: WITTE, E. en CRAEYBECKX, J. en MEYEN, A. *POLITIEKE GESCHIEDENIS VAN BELGIË VAN 1830 TOT HEDEN*. Antwerpen. Standaard Uitgeverij n.v, 1990. 6^{de} druk, p. 227-252. ISBN 90-02-18063-2.

INTERNETBRONNEN:

Tweede Wereldoorlog [online]. Beschikbaar: <<http://www.tweedewereldoorlog.nl>>

Geschiedenis van de Joden in België. [online]. laastgewijzigd 9 februari 2016. Beschikbaar: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_Joden_in_Belgi%C3%AB>

ANOTACE

Jméno autora: Veronika Barčáková

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,
Katedra nederlandistiky

Název bakalářské práce: Collaboratie met Nazi-Duitsland in Slowakije en België

Anglický název bakalářské práce: Collaboration with Nazi Germany in Slovakia en
Belgium

Český název bakalářské práce: Kolaborace s Německou říší na Slovensku a v Belgii

Vedoucí bakalářské práce: Drs. Bas Hamers, M.A.

Počet znaků (bez mezer): 86 741

Počet stránek: 51

Počet příloh: 0

Počet použitých titulů:

- a) literární zdroje: 24
- b) internetové zdroje: 2

Klíčová slova: België, Slowakije, Nazi-Duitsland, de collaboratie, de Tweede
Wereldoorlog, het verzet

Krátká charakteristika:

Cílem této bakalářské práce je popsat situaci na Slovensku a v Belgii, před a během kolaborace s Německou říší, a následně srovnat zjištěná fakta. Práce se danému tématu věnuje chronologicky. Jednotlivé kapitoly pojednávají o situaci v těchto krajinách před Druhou světovou válkou, dále o důvodech a způsobech kolaborace, a také o jejích důsledcích. Kapitoly dále obsahují informace ohledně situace v politické, ekonomické a kulturní sféře v těchto krajinách. Tato práce může sloužit jako doplňkový výukový materiál, nebo jako zdroj k dalším odborným pracím, které zkoumají podobné téma.